

X/6,12

IGU INŠTITUT ZA GEOGRAFIJO UNIVERZE
EDVARDA KARDELJA V LJUBLJANI

PROBLEMATIKA SLOVENSKEGA IZSELJENSTVA V KANADI

III. faza raziskovalne naloge

mag. Genorijo Rado

Ljubljana, oktober 1981

Inštitut za geografijo Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani

PROBLEMATIKA SLOVENSKEGA IZSELJENSTVA V KANADI
(III. faza raziskovalne naloge)

Naročnik: Raziskovalna skupnost Slovenije

Nosilec:
mag. Rado Genorjč

Direktor:
mag. Dušan Fatur

Rado Genorjč
Ljubljana, oktober 1981

Dušan Fatur

K A Z A L O

1.	UVOD	1
2.	TEORETSKA IN METODOLOŠKA OPREDELITEV PROBLEMATIKE... 4	4
	2.1. Proučevanje prostorskih procesov v geografiji... 4	4
	2.2. Geografsko proučevanje migracij	7
	2.3. Metodološki pristop in problematika podatkov ...15	15
3.	DOSEDANJI REZULTATI RAZISKAVE	21
4.	INSTITUCIJE SLOVENSkih IZSELJENCEV V KANADI	25
	4.1. Nekateri značilnosti Kanade kot dvojezične družbe in njen odnos do etničnih skupnosti	25
	4.2. Institucije priseljencev v imigrantski družbi ..	33
	4.3. Vključevanje slovenskih priseljencev v Kanadi v institucije slovenske etnične skupnosti	35
	4.4. Pomembnejše institucije slovenskih priseljen- cev v Kanadi	42
5.	STIKI SLOVENSkih PRISELJENCEV V KANADI Z MATIČNO DOMOVINO	53
	5.1. Opredelitev problematike vračanja izseljencev v domovino	53
	5.2. Opredelitev obiskov priseljencev v domovini	55
6.	ZAKLJUČEK.....	65
7.	LITERATURA	66
	PRILOGA	71
	1. Program raziskovalne naloge	72
	2. Anketa: Slovenci v Kanadi	77
	3. Opombe nekaterih anketirancev na zaključku vprašalne pole	83

1. UVOD

S tretje faze raziskovalne naloge o problematiki slovenskega izseljenstva v Kanadi zaključujemo s globalnim proučevanjem geografskih oziroma socialnogeografskih vidikov našega izseljenstva v omenjeni prekomarski deželi. Naše raziskave sodijo nanreč v okvir geografskega proučevanja mednarodnih migracij[†]. Zaradi splošne širine in kompleksnosti predmeta raziskave smo se pri delu omejili na primer migracij Slovencev v Kanado in s tem skušali izdelati metodološki in teoretski okvir za proučevanje tovrstne problematike v prekomorskih deželah.

Dosedanja dva elaborata v okviru te raziskovalne naloge sta bila predvsem informativnega značaja - poudarek je bil na empiriji. V prišujočem elaboratu pa smo dali celotni raziskavi tudi teoretični okvir; hkrati pa smo v okviru programa tretje faze posebej proučili izseljensko institucionalnost ter povezanost izseljencev s matično domovino. Predno preidemo k obravnavi teoretskih vidikov proučevanja in k posredovanju rezultatov empiričnih raziskav je potrebno na kratko opredeliti predmet, način in namen proučevanja:

1. Neizpodbitno dejstvo je, da so: selitveni tokovi v prekomorske dežele, regionalno poreklo izseljencev, način poselitve v novem geografskem okolju, število izseljencev in njihovih potomcev, prostorska mobilnost izseljencev v novem družbenem in geografskem okolju, izseljenske institucije, povezanost izseljencev s matično domovino so v naši geografiji vse premalo razjasnjeni. Nekateri izmed omenjenih procesov in pojavnih oblik izseljenstva so bili prisotni v dosedanjih geografskih raziskavah slovenske izseljenske problematike le v skromnem obsegu ali

[†]Ker je v ljudski in deloma tudi strokovni rabi uveljavljena beseda izseljenstvo (izseljevanje, izseljenci) za naše sunanje migracije trajnega karakterja, bomo v empiričnem delu teksta uporabljali omenjeni izraz.

pa je bil pristop pri njihovem obravnavanju destriktiven, večkrat celo brez analiz ustreznih virov informacij.

2. S proučevanjem mednarodnih migracij se ukvarjajo različne znanstvene discipline: sociologija, geografija, zgodovina, ekonomija, politologija, socialna psihologija, demografija in druge. Zaradi kompleksnosti problematike je bilo tudi v našem primeru potrebno upoštevati nekatere izsledke drugih disciplin, da bi bilo s tem lažje razumevanje geografskih vidikov raziskave. Ker gre v našem primeru za proučevanje selitev na večje razdalje, posredi pa se še nacionalne in politične meje ter različni družbenoekonomski sistemi, je tudi interdisciplinarni vidik potreben za bolj poglobljeno geografsko razumevanje problematike. Pri tem so sociološki, ekonomski ali politični vidiki mednarodnih migracij upoštevani kot pomožni elementi geografskega tolmačenja izseljenske problematike.
3. Naše raziskovalno delo na omenjeni problematiki je teoretično in empirično zasnovano. V prvih poglavjih razpravljamo o temeljnih teoretičnih in metodoloških izhodiščih proučevanja mobilnosti prebivalstva; o vlogi proučevanja procesov in različnih koncepcijah dveh faz raziskave smo obravnavali izseljevanje Slovencev v Kanado in pojavne oblike tega procesa v posameznih obdobjih. Ta pristop nam je omogočil, lažje razumevanje današnje prostorske situacije oziroma procesov, ki spreminjajo socialnogeografske strukture izseljencev. Kljub temu, da smo namenili večjo pozornost procesom, nismo sanemarili razlage struktur. Sprega: struktura-proces - struktura je vsekakor prisotna v dosedanjih raziskavah.

Da bi dobile naše raziskave o problematiki slovenskega izseljenstva v Kanadi neko zaključno podobo, smo v tej zadnji fazi posebej pristopili k obravnavanju institucij izseljencev ter povezovanju izseljencev z matično domovino. Vendar pa se pri tem nismo spuščali v proučevanje socioloških struktur, temveč smo skušali s njihovo opredelitvijo na novo dosegati ali pa potrditi prostorske karakteristike izseljenstva v novem geografskem okolju ter v odnosu do matične domovine.

4. Namen našega dela je prispevati nekaj teoretičnih in metodoloških izhodišč za nadaljnje geografsko proučevanje slovenske izseljenske problematike. Pričujoča študija bi pri tem služila kot nekakšen model. Rezultati so velikega pomena za splošno širjenje spoznanj o etični in izseljenski problematiki; pomembni pa so tudi za družbeno prakso, ki se ukvarja s tovrstno problematiko ter seveda za širšo izseljensko in domačo javnost, ki je ta predmet še posebej zanimiva.

5. Zaradi splošnega pomanjkanja ustreznih virov informacij in domače literature smo se morali v toku raziskovalnega dela poglobljati tudi v tuje vire. To je še posebej prišlo do izraza pri razvijanju teoretske in metodološke koncepcije dela. Dana smo posvečali temu vidiku manj pozornosti, čeprav je bila izseljenska problematika prisotna v slovenski geografiji še v obdobju pred drugo svetovno vojno..

V toku raziskovalnega dela so z napotki pri teoretskem opredeljevanju problematike, pripravi ankete, zbiranju raznovrstnih podatkov ter obdelavi podatkov sodelovali: prof. dr. Vladimir Klemenčič (Filozofska fakulteta), prof. dr. Vladislav Tomović (Department of Sociology, Brock University, Canada), prof. dr. Dolfe Vogelnik (Ekonomska fakulteta), prof. dr. Peter Klinar (FSPN), predstavniki slovenskih izseljenskih društev v Kanadi, uslužbenci jugoslovanskih DK predstavniki slovenskih izseljenskih društev v Kanadi, uslužbenci jugoslovanskih DK predstavništva v Kanadi.

Vsem se za njihovo pomoč zahvaljujemo.

2. TEORETSKA IN METODOLOŠKA OPREDELITEV PROBLEMATIKE

2.1. Proučevanje prostorskih procesov v geografiji

Če gledamo na geografije kot na regionalno sintezo, potem proučevanje procesov za geografa ni tako pomembno kot za sociologa ali antropologa. Proučevanje procesov pa je bilo vse do nedavnega ena temeljnih pomenskijivosti geografije. Čeprav vse znanosti, ki se ukvarjajo s družbeno problematiko, uporabljajo iste podatke, je njihova aplikacija po posameznih vedah bistveno različna. Pri proučevanju "migracijskega procesa" postavlja geograf v ospredje posamezne vidike ljudskega obstoja, ki vplivajo na prostorske spremembe in prostorsko organiziranost na vseh nivojih (Wilkie R., 1971; 1). Tudi sociolog proučuje migracije, vendar je njegov pogled usmerjen v razlago, kako omenjeni fenomen vpliva na socialne spremembe in socialno organiziranost družbe. Spreminjanje geografskega okolja hkrati pomeni spremembo socialnega okolja, kompleksa družbenih odnosov, zamenjavo socialnega sistema: skupin, institucij, norm, vrednost itd. (Klinar P., 1976; 15). Geograf proučuje družbe po njenih zunanjih pokrajinskih učinkih, sociolog pa po njeni notranji strukturi in spremembah. Medtem ko ekonomist ugotavlja vpliv migracij na ekonomske spremembe, lahko socialni psiholog obravnava spremembe v navadah in vedenju ljudi v novem okolju.

Proučevanje prostorskih procesov je dobilo pomembno mesto v geografiji še v petdesetih letih, v Sovjetski zvezi pa še desetletje poprej. Čeprav se je tedaj zavzemalo za ta koncept le majhno število geografov, je kljub temu proučevanje tako imenovane "tretje dimenzije" (procesov) zavzelo pomembno mesto v delih sovjetskih, ameriških, britanskih, skandinavskih in tudi nemških geografov (posebno v okviru socialnogeografske šole). Kmalu je dobila omenjena "dimenzija" pomembno vlogo tudi v slovenski oziroma jugoslovanski geografiji.

V Sovjetski zvezi je še v štiridesetih letih uveljavil Grigorijev

metodo fizičnogeografskega procesa. Trdil je, da naloga fizične geografije ni samo v proučevanju vnanje sfere zemeljske oble, temveč tudi proučevanje fizičnogeografskega procesa, ki se v njej vrši. Pojem procesa je razširil tudi čez okvire fizične geografije in ga prenesel na ekonomske in politično geografije. S tem v zvezi govori o geografskem procesu, s čimer označuje zapleteni kompleks socialnogeografskih procesov v njihovih medsebojnih učinkih s fizičnogeografskim procesom. Izziv geografskega procesa pa je kulturna pokrajina (Ilešič S., 1948/49; 60). Čeprav teoretske predpostavke v zvezi s socialno-geografskim procesom takrat še niso bile uporabljene v konkretnih raziskavah, je vseeno pomembna še njegova teoretska in pojmovna opredelitev oziroma nov metodološki pristop k proučevanju. Na drugi strani pa ob upoštevanju načel dialektičnega materializma čeznaprej zavrača rasne idealistične zablude, ki semad geografskimi klasiki javljajo še od konca 19. stoletja naprej.

Med ameriški geografi je oseba vredno Ackermanovo delo (1958) "Geography as a Fundamental Research", v katerem je opredelil vlogo procesov pri geografskem proučevanju. Poudaril je, da geografsko proučevanje še ni v fazi, kjer bi se smatral eksperiment s integracije podatkov o neštetihi fenomenih in številnih procesih za temeljno geografsko delo. Teoretsko se opredelili vlogo procesa tudi Berry (1964), Brookfield (1964), Hagget (1965), Wolpert (1965) in drugi. Prva dva sta o vlogi procesov le teoretizirala; svojih pogledov nista razvijala v okviru tako imenovanih "case studies".

Vsekakor tega ne moremo tpditi za Wolperta, ki je ob proučevanju procesov razvil tudi koncept geografskega bihejviorizma. Medtem ko mu nekateri očitajo, da je v svojem večkrat citiranem delu "Behavioral Aspects of the Decision to Migrate" bolj opredelil formalne strukture oziroma "kaj migrant dela" kot pa "zakaj to dela", je dobil vidik "zakaj to dela" ali ravna ustrezno mesto v njegovem delu "The Decision Process in Spatial Context"; hkrati pa je v tem delu že utrdil bihejvioristične koncepcije. Wolpert

hkrati predlaga migracijski model, ki bazira na vedenju posameznikov v prostoru. Trdil je, da sta izvorna in namensna točka posamezni le v okvirih, v katerih sta zaznani po aktivnih agensih v prostoru. Njegova postavka temelji na kritiki dotodanjih modelov, ki so vse preveč poudarjali razdalje in ekološke karakteristike prostora, ne pa vedejskih parametrov (Wolpert J., 1970:300).

Svojtven prispevek k proučevanju procesov je dala tudi skandinavka Šola, ki ni gledala na prebivalstvo kot na statično snailnost v prostoru, temveč kot kompleks oscilirajočih delcev s kratkimi vozišči, ki povezujejo kraj bivanja, dela in rekreacije ter daljšimi vozišči, ki povezujejo stara območja bivanja s novimi območji migracij. V podobni luči je potrebno gledati tudi na ostale komponente regionalnega sistema. Vsaka oblika gibanja v prostoru povzroča določene spremembe na zemeljski površinski sferi. Ob tem pa ne gre delati razlik med družbenimi in naravnimi procesi (Hagget P., 1965: 32.). Prostorski procesi vsebujejo široko paleto akcij, rezultat pa so vedno nove strukture oziroma spremembe regionalnih sistemov.

Proučevanje prostorskih procesov je važna postavka v geografiji. Procesni vedno znova rušijo obstoječe strukture in sisteme ter oblikujejo nove. Procesualni pristop je še toliko pomembnejši, ker nam sama razlaga sprememb v prostoru in času poda le strukturne spremembe, ne pa tudi vzroke teh sprememb. Omenjena koncepcija je verjetno nastala kot kritika na pretirani strukturalizem v kulturni geografiji (Wilkie R., 1971: 18.).

2.2. Geografsko proučevanje migracij

Obstaja definicija, da so migracije relativno permanentno gibanje prebivalstva iz ene lokacije v prostoru k drugi,... kot posledica odločitev posameznikov oziroma določene skupine prebivalstva na osnovi hierarhično določenih vrednot in odražajo spremembe v prostorsko-interakcijskem sistemu migrantov (Mangalam J. Schwarzweller H., 1975; 175). So temeljni proces spreminjanja prostorskih struktur oziroma človekove prostorske organiziranosti (način poselitve) in socialno-ekonomskega ustroja nekakega območja. Oris spremenjenih prostorskih oblik je samo ena izmed nalog geografa pri proučevanju migracij. V ospredje stopa tudi proučevanje migracij v koleraciji s prostorskim ravnanjem posameznika ali določene skupine prebivalstva ter s regionalnim razvojem izvorne in namembne regije.

Vsekakor sodijo migracije med najkompleksnejše komponente v rasti in spremembi števila prebivalstva. Migracijski proces je še posebej interes geografije, ker je neločljivo povezan s prostorskimi karakteristikami (Deako G., 1970; 236). Gledano z mednarodnega vidika je omenjena problematika prisotna še v precejšnjem številu študij s področja geografije prebivalstva. Vendar so zaradi različnih konceptov v družbeni geografiji tudi pristopi geografov k obravnavanju migracij različni.

Lee (1966; 5a) obravnava predvsem moteče ovire kot so: razdalje, fizične pregrade, meje; hkrati pa upošteva tudi stopnjo življenjskega cikla. Pri tem pa je potrebno upoštevati, da je v zadnjih nekaj desetletjih posebn geografske distance vse manjši. Njegov koncept se nanaša predvsem na utemeljevanje obsega in smeri migracij ter na nekatere karakteristike migrantov.

Nasprotno pa je Welpert (1965; 300) namenil veliko več pozornosti parametrom vedenja migrantov. Že predhodno smo omenili, da je pri tem izhajal iz snanih biheviorističnih koncepcij in da je ta pristop razvijal tudi pri proučevanju migracij. Njegov model vsebuje tri temeljne vidike migracijskega vedenja:

- prostorske nasebnost ("place utility") - v okviru tega je razvil tezo, da je migracija posebna oblika prilagajanja posameznika ali skupine na zaznavne spremembe v okolju; posameznik se odloči za tiste lokacije v prostoru, ki je po svojih karakteristikah v prednosti pred ostalimi;
- posameznikovo vedenje - pri tem gre za povezavo s potencialnimi viri informacij o akcijskem prostoru posameznika; ta vidik se nanaša neposredno na človeka oziroma njegovo učinkovitost pri zbiranju informacij in na njegovo sposobnost učinkovitega ter nepristranskega vrednotenja akcijskega prostora;
- življenjski cikel - na udeležbo v migracijskih tokovih vpliva tudi stopnja v življenjskem ciklu; prav tako pa tudi: spol, rasa, izobrasba, dohodek in status, ki že predhodno diferencirajo možnosti posameznikov.

Omenjeni pristop je bil deležen velike pozornosti, vendar pa je prikladnejši pri proučevanju notranjih migracij, kar je pravilno ugotavljal tudi avtor. Zaradi nekaterih idealističnih pogledov in pretirano orientacije na posameznika pa ni ravno prikladen kot splošno uporabljiv model geografskega proučevanja migracij.

Morill (1965; 33) je pri študiju migracij upošteval predvsem: karakteristike migrantov, motivacije, značilnosti nasebnega območja, in njegovo atraktivnost; izključil pa je značilnosti izvornega območja ter vpliv migracij na nasebno in izvorno območje.

Sovijski geografi obravnavajo migracije v skladu z ekonomsko-geografsko koncepcijo. Prebivalstvo gledajo kot na produkcijsko silo, ki je važnega pomena pri ekonomskem planiranju. V svojih delih pa se omejujejo le na medregionalne in regionalne migracije. Premeščanje delavcev iz nerazvitih v razvite dežele je

namreč negativen pojav in ga je prikinila socialistična revolucija. Po njihovem mnenju je mogoče delovno silo plansko rasporediti v okviru socialističnih dežel. Ob takih gledanjih je vsekakor potrebno upoštevati tudi dejstvo, da administrativno plansko rasporejanje delovne sile prisadene svobode in prostovoljnost migracij in sočasno možnost mednarodnih komunikacij; hkrati pa zaviralno vpliva na sproščanje ustvarjalnih pobud (Klinar P., 1976; 37).

Socialnogeografska koncepcija je uporabljiva pri obravnavanju različnih geografskih fenomenov; še posebej, če upoštevamo dejstvo, da je njen interes usmerjen v procese in njihove zakonitosti, ki se prostorsko učinkujejo (Ganser K., 1966; Thomale E., 1974). Prav zaradi tega se s pogovarja tudi trditev, da se socialna geografija ukvarja s razlago procesov v kulturni pokrajini.

Kot taka pa je še posebej označena pri proučevanju prostorske mobilnosti prebivalstva. Mobilnost prebivalstva pa se smatra kot dejavnik, ki najbolj očitno odraža spremembe v socialnogeografski strukturi. Tej problematiki pa je tudi socialna geografija posvetila dovolj pozornosti..

Teoretični koncepciji ustrezne empirične študije je izdelal Schaffer (1968; 17). Pri tem je najprej penasoril situacijo, ki privede do prostorskih procesov. Trdi, da je najprej nastanejo:

- 1) spremembe v vrednosti predstev; t.j. vrednost, ki ga neka socialna skupina pripisuje socialnim, ekonomskim in naravnim dejstvom se lahko hitro spremeni. S tem se spremeni
- 2) način gospodarskega in socialnega ravnanja,
- 3) kar inducira nove socialne in ekonomske procese, ki po
- 4) določenem času zaobsežejo konsistentne vzorce in privedejo do novih socialnogeografskih struktur.

Ob tej teoretični opredelitvi je potrebno opozoriti še na vlogo informacij, ki kot eksterni dejavnik vpliva na spremembe v predstavah. Informacije so vsekoli odigravale važno vlogo pri selitveni mobilnosti prebivalstva. Vendar je potrebno upoštevati, da je lahko vrednotenje informacij oziroma dejstev, ki jih navajajo, različne v okviru posameznih skupin prebivalstva. Lahko govorimo o hierarhičnosti ocen.

Na kratko lahko osnažimo omenjeno teoretsko opredelitev s sledečo shemo:

INFORMACIJA --- OCENA --- RAVNANJE --- PROCES --- STRUKTURA

Ob tej teoretski opredelitvi situacije, ki privede do prostorskih procesov, dobi proučevanje prostorske mobilnosti še bolj na pomenu. Mobilnost prebivalstva v bistvu odseva te spremembe (socialne, ekonomske, prostorske) in je uporabljiva kot indikator ali kot dejavnik tipiziranja (Klemenšič V., 1968; 1972).. Migracije dobijo tako tudi v socialni geografiji vključen pomen; še posebej, če pripisujemo proučevanju prostorskih procesov določeno vrednost. Migracije vršijo spremembe v prostorski strukturi, vodijo k novim oblikam in prostorski organizaciji osnovnih funkcij obstoja (delo, bivanje, oskrba, udeležba v prometu, rekreacija itd.).

Končno je Schaffer, kot tipičen predstavnik socialnogeografske šole, opredelil tudi sledečih šest aspektov prostorskih mobilnosti:

- diferenciacije prostorske mobilnosti po obsegu in po območjih;
- določene socialno-ekonomske procese, ki sprožijo prostorsko mobilnost;
- važne posledice prostorske mobilnosti;
- uporaba prostorske mobilnosti za opredeljevanje določenih stopenj socialno-ekonomske transformacije;

- vgrajevanje prostorske mobilnosti v tok: struktura - proces-sistem in s tem izdvajanje določenih socialnogeografskih problemskih situacij;
- sintezo prostorske mobilnosti s ostalimi socialnogeografskimi procesi v določene tipe procesov socialnogeografske transformacije.

Skupno ishodišče raziskav je v gledanju migracij kot gibanje prebivalstva iz enega območja v drugo; med posameznimi okolišči v mestu kot tudi med državami. Proučevanje migracij preko državnih in nacionalnih meja pa je bilo v geografiji vsekakor zastavljeno. Razlog je potrebno poiskati tudi v pomanjkanju ustreznih podatkov (Roseman G., 1978; 251). Rezultat tega je slabše poznavanje prostorskih vidikov mednarodnih migracij.

Če hočemo upoštevati vse vidike migracijskega procesa, je potreben širši pristop k obravnavanju problematike. Ustresna pot za doseg tega cilja je, da hipotetično opredelimo geografske prispevke v okviru take imenovane "set theory" (Olsson G., 1955).. V okviru omenjene teorije se migracije definirane kot permanentno gibanje posameznikov (ali skupine) P iz lokacije v prostoru A k lokaciji v prostoru B. Če označimo gibanje med točko A in točko B kot N, sledi matematični izraz:

$$N = f(A, B, P);$$

ali v okviru postavljene teorije, kjer vsako migracijsko študije označimo s G:

$$G = / A, B, P /$$

Postavljena hipoteza ^{potenteksa} določa (po definiciji, da je $G = 2^3$ ali 8), da G podaja vsote osemih pripadajočih področij migracij. V okviru vseh teh se lahko pojavijo sledeči vidiki

obravnavane pri študiju migracij:

/A; /B; /P; /A,B; /A,P; /B,P; /A,B,P/ in postavka //
(Gle G., 1970; 73).

Dosedanjega geografskega proučevanja migracij so zadevala nekatera od omenjenih vidikov migracij ali pa tudi vse hkrati. Kratak opis posameznih področij proučevanj v okviru danih postavk nam bo v grobem ponazoril vsebino proučevanj:

- 1) /P/ - karakteristike migrantov; tovrstne študije so obravnavale predvsem demografske, socialne in ekonomske karakteristike migrantov. Večino empiričnih raziskav je potrdilo, da je največja koncentracija migrantov v starostni skupini 15 - 29 let. Tudi prišujoče delo je potrdilo to značilnost, saj smo ugotovili kar 75,4 % migrantov v tej starostni skupini. Prav tako so tovrstne študije potrdile povezanost migracij s socialno in ekonomsko mobilnostjo posameznikov (Schaffer F., 1970; Klemenčič V., 1968, 1970, 1972). Obstajajo tudi študije, ki so pokazale, da sodelujejo v migracijskih tokovih predvsem ne-kvalificirani delavci; ali pa študije, ki so zagovarjale tezo, da se obseg migracij poveča s dosego višje izobrazbe (kvalifikacij), ker se s tem povečajo tudi ambicije posameznikov (Gle G., 1970; 73).
- 2) /A/ in /B/ - kraji bivanja; študije, ki zadevajo izvorno območje in namensko območje podajajo predvsem geografske karakteristike krajev bivanja kot so: število in gostota prebivalstva, socialno-ekonomsko strukturo prebivalstva, fizičnogeografsko situacijo in drugo. V ospredje stopa proučevanje regionalnega razvoja v povezanosti s migracijami. Ugotavljajo se posledice, ki se značilno odražajo v regionalni strukturi in hkrati tudi vplivi na bodoče rast. Večinoma se ti komponenti, ki zadevata stari odroma novi kraj bivanja, ne obravnavata ločeno, temveč zaradi boljše primerjave kar skupaj - v okviru

postavke:

- 3) /A,B/ - emigracijsko in imigracijsko območje; večina teh študij poudarja ekonomsko-geografski vidik migracij. Ekonomski motivi so osnovno gibalno gibanje prebivalstva v prostoru. Migracije so tako glavni mehanizem prilagajanja na prerazdelitev ekonomskih možnosti, ki jih povzročata tehnološki razvoj in ekspanzija naravnih virov. Migracija je v tem pogledu funkcija socialno-ekonomskih razlik v prostoru. Večinoma se obravnava v okviru teorije "push - pull". Faktorji privlačenja oziroma odbijanja nakazujejo določeni socialni skupini prebivalstva razlike v možnostih zaposlovanja med dvema prostoroma različnih socialno-ekonomskih značilnosti, med katerima ni subjektivnih, niti objektivnih ovir za mobilnost prebivalstva (Gosar A., 1979; 23). V okviru teh postavke je poudarek na korelaciji med migracijsko stopnjo ekonomske razvitosti območij. Študije, ki pri tem bazirajo na političnih, kulturnih ali naravnih dejavnikih pa so maloštevilne; tiste, ki se povezovala ta proces s naravnimi dejavniki pa so tudi starejšega datuma (Browne L., 1933). V obdobju klasičnih migracij, na sorazmerno nižji razvojni stopnji, je bil ta vidik vsekakor pomembnejši kot danes;
- 4) /A,P/ - migrant in emigracijsko območje; študije, ki upoštevajo omenjena vidika so večinoma empiričnega značaja. Obravnava migracije v povezanosti s drugimi procesi (npr. depopulacije) v določenih območjih. Rezultati so lahko:
- demografski (zaradi pretiranega raseeljevanja mladega in predvsem ženskega dela prebivalstva se pojavlja deficit mladega prebivalstva, ki močno zniža stopnje rodnosti. Demografski razvoj vodi v stagnacijo oziroma v nasadovanje števila prebivalstva; s tem v korelaciji se pojavlja osterela struktura prebivalstva in raskroj kulturne pokrajine),
 - socialni (migracije pomenijo določene socialne tradicije; sorodniki in prijatelji, ki so že predhodno odšli so vsekakor določena sila privlačenja za tiste, ki so ostali),

- ekonomski (nižja stopnja industrializacije, negativnosti v kmetijskem gospodarstvu, zmanjšani eksistenčni pogoji zaradi znižanega standarda, neustrezne možnosti zaposlovanja itd. so vsekakor važne postavke, ki vplivajo na migracije),
- politični (revolucionarne spremembe v izvornem območju prisilijo posameznike, da emigrirajo zaradi močnih represalij ali zaradi nasprotovanja novemu sistemu),
- psihološki in drugi. Od narave posameznih območij je pač odvisno, katerim vidikom se nameni največ pozornosti. Zaradi mnogovrstnosti dejavnikov migracij v prostoru in času so tudi študije in rezultati, ki obravnavajo migrante in emigracijsko območje skupaj, različne;

- 5) /B,P/ - migranti in imigracijsko območje; tovrstne študije se nanašajo bolj na proučevanje posledic migracij v imigracijskih območjih. Poudarek je na redistribuciji prebivalstva, načinu poselitve in zlasti na vplivu migracij na regionalni razvoj imigracijskih dežel;
- 6) /A,B,P/ - emigracijsko in imigracijsko območje ter migranti; ta vidik proučevanja je najpopolnejši, zelo razširjen pri teoretskih, vendar pa zelo težaven pri izvajanju empiričnih študij. V okviru teoretskih razglabljanj je velik poudarek na geografski razdalji (Lee E., 1965; Mangalan J., 1968). Deloma sodi sem tudi Wolpertov bihevioristični pristop. Migrant se namreč odloči za alternativo, ki zmanjšuje negotovost.

Pregled geografskih prispevkov s področja migracij nam je pokazal, da so geografi favorizirali proučevanje intraregionalnih migracij. Določeno vlogo je pri tem igrala tudi problematika ustreznih podatkov. Vendar pa je potrebno poudariti, da je le nezatno število geografov postavilo teoretični okvir svojim empiričnim raziskavam. Vsekakor pa so slednje naredili tisti, ki so proučevali v okviru /A,B,P/ - tridimensionalnega vidika migracij (Ole G., 1970:76). Slednje lahko trdimo tudi za urbane

migracije osiroma za migracije znotraj velikih mestnih aglomeracij. Nastali so tudi različni simulacijski modeli, ki pa so bili le deloma operacionalizirani. Razlog, da danes ne obstaja neka generalna geografska teorija proučevanja migracij pa je potrebno iskati tudi v dejstvu, da so migracije predmet številnih disciplin.

V jugoslovanski geografiji so dobile migracije pomembnejše mesto šele v zadnjih petnajstih letih. Interes po tovrstnem proučevanju v okviru geografije se stopnjevale naše znanje migracije, ki so dosegle višek v začetku sedesetih let. Ker je pri teh migracijah močan poudarek na začasnosti, je bila pozornost posvečena predvsem proučevanju učinkov v izvornih območjih (Baušič I., 1971). Strinjamo se s Gosarjevo trditvijo (1979: 24), da raziskave niso potekale koordinirano, niti niso enotne v metodološkem pogledu kot tudi v pristopih in rezultatih. Največ pozornosti je namenjeno karakteristikam migrantov in geografskim značilnostim izvornih območij.

Pri slovenskih geografih je bil poudarek na proučevanju migracij znotraj regionalnih okvirov. Le pri Klemenčiču (1970, 1971) in v sedanjem času pri Gosarju (1979) se obravnavajo posamezni vidiki migracij v okviru Slovenije. Slednji je s opredelitvijo migracijskega cikla med SR Slovenije in inozemstvom namenil določen poudarek tudi položaju začasno zaposlenih v imigracijskih območjih.

Skupno vseh geografskih raziskavanj migracij naših avtorjev je poudarek na empiriji (tako v primeru znanjih kot ^{tudi} notranjih migracij); poskusov teoretičnega obravnavanja migracij v naši geografiji sicer še ni bilo.

2.3. Metodološki pristop in problematika podatkov

Po teoretski in metodološki opredelitvi geografskega proučevanja migracij nam preostane le še korak do empiričnega dela namreč, ki na svojstven način podaja rezultate naših raziskav.

Ker gre v našem primeru za mednarodne selitve, ki so potekale v različnih fazah in v spreminjajočih se družbeno-ekonomskih prilikah pri nas in v Kanadi, moramo v obeh primerih upoštevati tudi institucionalne dejavnike selitev, ki so kot politično-geografski dejavnik dajali svojstven ton tokovom iseljevanja iz Slovenije v Kanado in deloma tudi obratno. V takem primeru popolna naslonitev na neke teoretske koncepcije v okviru družbene geografije izgubi na pomenu. Vendar smo se po rezultatih še najbolj približali socialnogeografski koncepciji.

V priidujočem delu smo pozornost namenili tako nosilcem selitvenega procesa kot tudi značilnostim v izvornem in namembnem območju. Posledice tega procesa so nove strukture v obeh območjih. Nekoliko več pozornosti smo posvetili situaciji in procesom v območju priseljevanja (Kanada); manj pa posledicam v izvornem območju (Slovenija), ki so sicer ravno tako prostorsko relevantne, vendar v okviru geografskih proučevanj še velike bolj raziskane.

Ker smo v našem primeru izhajali predvsem iz procesa, je tudi lažje dojemanje sedanjega položaja slovenskih iseljencev v prostorski strukturi Kanade. Selitveni proces smo postavili v prostor in čas, kar nam je omogočilo natančnejše geografsko opredelitev značilnosti in pojavnih oblik tega fenomena. S tem smo skušali postaviti model geografskega proučevanja mednarodnih migracij. Z nadaljnjim proučevanjem problematike na primeru drugih prekomorskih dežel bi mogoče samo metodologije proučevanja še močno izpopolniti; hkrati pa tuudi naše znanje o problematiki, ki smo ji posvečali premalo pozornosti.

Da bi zadostili potrebam raziskovalnega dela smo pri analizah uporabljali:

- uradne podatke jugoslovanske in kanadske statistike,
- neuradne podatke institucij v SR Sloveniji, ki se tudi ukvarjajo z iseljenko ali manjšinsko problematiko,

- podatke izseljenskih organizacij v Kanadi,
- podatke jugoslovanskih diplomatskih predstavništev v Kanadi,
- podatke ankete, ki smo jo izvajali v letu 1930 v nekaterih metropolitanskih regijah Ontario in Quebeca.

Med neuradnimi podatki so bili še posebej koristni podatki: jugoslovanskih DK predstavništev v Kanadi in podatki različnih organizacij slovenskih izseljencev (društva, šupnije). V prvem primeru gre za podatke presilcev potnih dovoljenj za potovanje v Jugoslavijo; v drugem pa za poimenske podatke (naslove) nosilcev gospodinjstev in pregled institucij. V sodelovanju s slovenskimi društvi nam je uspelo sestaviti kataster slovenskih gospodinjstev, kar nam je še posebej pomagalo pri proučevanju poselitvene strukture in rezidencialne mobilnosti v primeru metropolitanskih regij; navsezadnje pa tudi kot osnova pri posredovanju anketnih obrazcev, o katerih je potrebno še nekoliko več spregovoriti.

Z ankete smo skušali izpopolniti predvsem bazo podatkov; po vsebini je imela dvojni pomen:

- zbiranje podatkov zaradi analize nekaterih geografskih značilnosti slovenskega izseljenstva v Kanadi, ki nam jih pomembnejše uradne in neuradne statistike niso omogočile;
- dopolnitev podatkov zaradi preverjanja analiz, ki so bile izvedene s pomočjo uradnih in drugih statistik.

Zaradi omejenih finančnih sredstev in prevelikih razdalj med posameznimi naselbami v Kanadi smo se osredotočili na območja koncentracije naših izseljencev in njihovih potomcev (to je južni Ontario, kjer prebiva okrog tri četrtine rojakov). Naše predhodno delovanje v tem območju nam je olajšalo izdelavo koncepta ankete in diskusije, ki so ob sodelovanju strokovnjakov za migracije privedle do končne formalizacije vprašanj.

Anketo smo priredili populaciji, ki je v tej deželi še vedno v prevladi; to je tako imenovani prvi generaciji (osebe rojene

v BR Sloveniji oziroma na slovenskem etničnem ozemlju). Predhodno dele in številni kontakti z našo skupnostjo v St. Catharinesu, Hamiltonu in Torontu so omogočili prireditev vprašanj populaciji, ki je prevladujoča. Območje našega anketiranja je geografsko zelo raznoliko. Na razmeroma kratkih razdaljah je prisotna močna geografska diferenciacija. V neposrednem sosedju St. Catharinesa (oziroma na vsem "Niagarskem polotoku") je v prevladi "farmski element"; v Hamiltonu je v ospredju industrijski (kanadski center črne metalurgije); medtem ko je v Torontu močno zastopan trgovsko-podlovni. V bistvu gre za tri različne funkcijske predele v okviru "zlate podkve", ki je hkrati najrazvitejši del Kanade.

Anketni obrazci smo priredili nosilcem gospodinjstev in obsega 43 vprašanj (glej prilogo). Zasnova je interdisciplinarna, ker smo skušali dobiti tudi podatke, ki so sicer namenjeni drugim ciljem, hkrati pa pomembni za kompleksno razumevanje problematike slovenskega izseljenstva v Kanadi. Ni smo seveda v tem delu uporabili podatke, ki so neposredno povezani z geografskimi karakteristikami mednarodnih selitev.

Pred samo izvedbo ankete smo bili pred dilemo glede načina posredovanja anket nosilcem gospodinjstev. V glavnem smo iseli tri možnosti:

- neposredno anketiranje nosilcev gospodinjstev,
- posredno anketiranje s posredovanjem izseljenskih institucij (društva, klubje),
- posredovanje anketnih obrazcev po pošti.

V prvem primeru je bila struktura anketiranih zelo enostranska. Skoraj v celoti bi izpadla slovenska politična emigracija; razne tehnične ovire, ki jih zaradi disperzne poselitve pogojujejo predvsem razdalje med posameznimi gospodinjstvi pa bi izključevale večje število gospodinjstev, ki jih je drugače mo-

Še vključiti v anketiranje. Odpadel je tudi drugi način, saj je mogoče le del institucij pritegniti k sodelovanju (na tem mestu je potrebno podčrtati politični, ekonomski in regionalni karakter posameznih institucij). Tako smo se odločili za posredovanje anketnih obrazcev po pošti, ki je bil kljub razmeroma visokim stroškom še vedno najcenejši, hkrati pa je zajel kar največje možno število gospodinjstev. Ker smo iselâ na razpolago skoraj vse znane naslove nosilcev slovenskih gospodinjstev v obravnavanem območju (preko 2500), smo napravili delno selekcijo, ki pa ni slučajna.

Namenoma smo upoštevali gospodinjstva s slovenskimi priiaki, kjer je nosilec tudi pripadnik prve generacije. Ker je nosilec gospodinjstva posredoval tudi podatke za svoje otroke (število, kraj rojstva, šolska izobrazba, narodnost zakonca), smo dobili tudi vpogled v nekatere značilnosti druge generacije. Tako smo zavestno izločili del tretje generacije. Vendar je ta še vedno maloštevilna, še upoštevamo, da je več kot 80 % slovenskih priseljencev prišlo v Kanado po drugi svetovni vojni. Tretja generacija povejnih izseljencev se šele sedaj rojeva, medtem ko je bilo število izseljencev pred drugo svetovno vojno premajhno, da bi lahko danes pomenila tretja generacija ali celo četrta relevanto v strukturi izseljencev. Naša hipoteza o prevladi prve generacije in tudi metodološki pristop pri formulaciji vprašanj sta ob omejenih postavkah velike razumljivejša.

Pri tem načinu anketiranja je lahko problematična stopnja odzivnosti anketiranih. Ta je v kanadskem primeru okrog 10 - 15 % (podatki strokovnjakov-sociologov, psihologov in geografev-univerze Brock v St.Catharinesu). Tudi Tomović (1978) je v svoji raziskavi o srbskih priseljencih v Kanadi uporabil podobne metode in pri tem dobil 10 % pravilno izpolnjenih anket. Posredovanje anket po pošti zahteva predhodno jasno formulacije vprašanj in navodil, da lahko posameznik pravilno odgovori na vsako vprašanje posebej. Pri tem načinu je rezultat po kvantiteti pri-

bližno enak drugim načinom anketiranja (neposredno, preko institucij), vsekakor pa je kvaliteta bistveno boljša, kar ima za posledico možnost sedelovanja vse strukture izseljencev. Od 1300 posredovanih anket po pošti smo jih dobili izpolnjenih 248 (ali 20 %). Nepravilno izpolnjenih je bilo le 18. Na ta način smo dobili dovolj reprezentativen vzorec, ki je zadovoljil potrebam tega dela.

3. DOSEDANJI REZULTATI RAZISKAVE

Isseljevanje Slovencev v Kanado smo obravnavali kot proces, ki je v tesni povezavi in soodvisnosti s procesi v izvornem območju in v območju priseljevanja. Ob tem smo preučili tudi pojavne oblike tega procesa in s tem namenili določeno pozornost socialnogeografski strukturi iseljencev in učinkom njihovega delovanja v Kanadi. Naše ugotovitve iz dosedanjih faz so predvsem sledeče:

1.) Ugotovili smo, da je isseljevanje Slovencev v Kanado novejšega datuma, vezano predvsem na obdobje po drugi svetovni vojni, ko se je isselilo v to prekomorsko deželo okrog 15.000 Slovencev ali dobre tri četrtine isseljenih v vseh obdobjih isseljevanja. Slovenski isseljenci v Kanadi tvorijo skupaj s njihovimi potomci, rojenimi v Kanadi, populacijo, ki je po naših demografskih analizah štela leta 1977 okrog 25.000 in se danes vse bolj bliža številu 30.000 (v demografski analizi smo upoštevali kanadsko stopnjo rasti prebivalstva). Jedro slovenske isseljenske populacije je v provinci Ontario, kjer prebiva kar 80,3 % rojakov; od tega večina v metropolitanskih območjih Toronta, Hamiltona, St. Catharinesa, Londona in Windsora.

2.) Potek isseljevanja v Kanado je bil v vseh fazah tesno povezan s razmerami v domovini (Sloveniji - Jugoslaviji) in še posebej s razmerami v Kanadi, ki je glede na svoje potrebe preko svojih institucij določevala stopnjo priseljevanja in hkrati v skladu s svojimi potrebami vršila strogo selekcijo nad priseljenci glede na spol, starost, etnično in rasno pripadnost, izobrazbo, pridobljeno kvalifikacijo, zakonski status, državno pripadnost itd. Omenjeni vidik smo zaradi pomembnosti in lažjega razumevanja selitev iz Slovenije v Kanado obravnavali posebej v poglavju o razvoju kanadske imigracijske politike.

Nadalje smo ugotovili, da v okviru izseljevanja iz Jugoslavije v Kanado zavzema Slovenija delež, ki se giblje okrog 14 %. Omejeni delež smo smatrali kot nekakšno srednjo vrednost, saj vemo tudi po nekaterih drugih študijah, da je bilo izseljevanje v prvih povojnih letih iz Slovenije relativno intenzivnejše kot v obdobju po letu 1965, ko je Slovenija postala sprišo nagle industrializacije in urbanizacije vse bolj tudi imigracijska dežela za delavce iz drugih republik in pokrajin. Relativno večje prisotnost Slovencev v izseljevanju v Kanado v petdesetih letih smo si ob ekonomskih, socialnih in političnih dejavnikih razlagali še s bližino tedaj zaprte meje, ki je pomenila za del avanturistično nastrojene mladine določen izziv, ki se mu je bilo ob informacijah o življenjskem standardu na "zahodu" lažje upreti. Naše hipoteze so potrdile analize uradnih in neuradnih podatkov. Izseljevanje Slovencev v Kanado je bilo najmočnejše v petdesetih letih, medtem ko je drugi višek po gospodarski reformi še precej nižji. Pri izseljevanju v Kanado iz drugih jugoslovanskih republik in pokrajin smo ugotovili ravno obratno situacijo.

3.) Struktura po spolu in starosti kaže nadpovprečen delež oseb moškega spola in izredno mladost oseb v času izselitve iz Slovenije. V vseh fazah izseljevanja je bilo kar tri četrtine oseb v času izselitve v starostni skupini 15-29 let; v obdobju 1956-1960, ko se je izseljevalo predvsem mlado prebivalstvo, je znašal delež oseb v tej starostni skupini kar 80 %. Med izseljenci so prevladovali kvalificirani delavci in v prvih fazah izseljevanja v Kanado (med obema vojnama ter tudi v obdobju 1945-1950) tudi prebivalstvo s kmečkimi poklici. Sorazmerno visok je bil delež izseljencev s poklici, ki zahtevajo višje ali visoko izobrazbo.

Analize sedanjih demografskih značilnosti so pokazale da po številčnosti še vedno prevladuje prva generacija (osebe, ki so bile rojene v matični domovini-Sloveniji). Nadpovprečno izsel

jevanje moškega prebivalstva pa se še vedno odraža v sodanji strukturi izseljencev po spolu. Še posebej pride do izrasa v višjih starostnih skupinah; lepo pa se pokaže tudi pri mešanih zakonih. Pri moškem spolu je število mešanih zakonov s partnerji drugih etničnih skupnosti veliko višje..

4.) Današnji socialno-ekonomski položaj Slovencev v Kanadi je pokazal, da so postali integralni del nove družbe ter s svojim znanjem, kvalifikacijami in izredno prizadevnostjo (delež nezaposlenih je minimalen) vplivajo na spremembe v kanadski družbi in prostoru. Na osnovi njihovega prostorskega ravnanja smo jih opredelili v tri temeljne tipe socialnogeografskih skupin: agrarni tip, industrijski tip, urbani tip.

Agrarni tip smo opredelili na osnovi izrazito sadjarsko-vinogradniške usmeritve dela slovenskih izseljencev v Niagarski regiji. Ker so nekatere osnovne funkcije ljudskega obstoja kot so: izobraževanje, oskrba in prosti čas izvnan sfere bivanja in dela, te skupine ne smemo zamenjati s klasičnimi skupinami imobilne agrarne službe, značilne za saostala agrarna območja v nerazvitem svetu. Industrijski tip opredeljuje usmerjenost izseljencev v sekundarne sfere dejavnosti. Prevladuje v Hamiltonu, mestu kanadske teške industrije. Pri tej skupini ima večina funkcij človekovega delovanja svojo sfero v prostoru. V okviru te socialnogeografske skupine najdemo predvsem delavsko in uradniško strukturo izseljencev z nižjo ali največ srednjo izobrazbo. Urbani tip pa smo zasledili pri skupini izseljencev z višjo ali visoko izobrazbo in pri skupini tako imenovanih "poslovnešev", ki razpolgajo s lastnimi produkcijskimi sredstvi. Omenjena skupina ikazuje nadpovprečen socialno-ekonomski položaj znotraj slovenske etnične skupnosti in tudi v okviru kanadske družbe. Prevladuje v Torontu in se vključuje v vse oblike sodobnega načina življenja urbane družbe s enakomernim razvojem vseh sfer človekovega delovanja v prostoru.

5.) Del naloge je posvečen analizi načina poselitve in prostorske mobilnosti slovenskih gospodinjstev v Torontu (območje, kjer prebiva skoraj polovica slovenskih izseljencev v Kanadi). Temeljna značilnost geografske razporeditve slovenskih gospodinjstev v Torontu je v dispersni poselitvi široga veleznesta z eno samo izrazito koncentracijo v jugosahodnem delu veleznesta (Alderwood]. Večina slovenskih gospodinjstev je razmeščena na veleznestnem obrobju, kar vsekakor odraža tudi socialnogeografske poteze populacije. Osebe vredno je tudi dejstvo, da je največja gostota gospodinjstev v predelih, ki so v domeni etničnih skupnosti evropskega izvora. Pri analizi selitvene mobilnosti slovenskih gospodinjstev v Torontu smo prišli do zaključka, da so Slovenci neposredno sodelovali v procesu suburbanizacije. Dvig socialno-ekonomskega statusa je omogočil preselitev iz ožjega veleznestnega območja (v neposredni bližini poslovnega središča) na veleznestno obrobje.

4. INSTITUCIJE SLOVENSКИH IZSELJENCEV V KANADI

4.1. Nekaterе snažilnosti Kanade kot dvojezične družbe in njen odnos do etničnih skupnosti

Praden preidemo k analizi oblik organiziranja slovenskih izseljencev v Kanadi je potrebno na kratko orisati nekaterе snažilnosti Kanade kot dvojezične družbe in njen odnos do reševanja nacionalne problematike. Nacionalno vprašanje namreč v tej deželi vse bolj stopa v ospredje kot temeljni problem nadaljnjega razvoja kanadskega federalizma. Temu pred dvajsetimi leti še niso posvečali veliko pozornosti; danes pa kanadski politologi in sociologi že govorijo o "dvojni podobi" federalizma" kot razvojni fazi njihove Konfederacije, specifični za obdobje šestdesetih in sedemdesetih let (Mallory J., 1977; 20). Pri tem mislijo na vprašanje Frankofonov oziroma francosko govorečih Kanadčanov s njihovimi separatističnimi težnjami in na politiko multikulturalizma, ki je bila izglasovana kot uradna politika leta 1971.

Francoska Kanada, kakor nekateri popularno imenujejo provinco Quebec kjer živijo potomci francoskih priseljencev kot večina je namreč preživela bolj zaradi sadrževanja nacionalnega mita, ki je nastajal v posebnih socialno-ekonomskih pogojih, ob močni katoliški tradiciji in politični moči kot pa ob ustavnih zagotovilih po globalni zaščiti. Kanadska ustava namreč ne zagotavlja Frankofonom podpore v smislu očuvanja kot distinktivna skupina. Omenjeni vidik je vsekakor vplival, da so se francosko govoreči prebivalci Kanade v preteklosti zavzeli za strategijo očuvanja svojih pravic in izgradnje province kot nekakšne trdnjave. To je bila hkrati edina možna politika nasproti agresivnemu nacionalizmu angleško govoreče večine. Celo najbolj liberalni krogi angleško govorečega prebivalstva sprejemajo "francoski fakt" kot vir nevšečnosti in neugodja. Prevladuje mnenje, da je francoščina anomalija na angleško

govorečem kontinentu. Ob bok tej trditvi lahko postavimo še nazadnjaško prepričanje, da je lahko zgraditi dobro državo v novem svetu le z izkoreninjenjem kulturnih elementov "tujcev", ki morajo biti čim prej asimilirani. V bistvu se je to nazadnjaško prepričanje naslanjalo na teorijo "talilnega lonca", ki je nastala kot reakcija dominantne večine anglosaksonskih protestantov na probleme, ki so nastajali valed doseljevanja pripadnikov različnih ras in različne etničnosti. Proti temu pritiskom se je francoska politična reakcija v Kanadi borila na različne načine. Najbolj pa se je v preteklosti borila proti vplivem dvajsetega stoletja na prebivalstvo. Zaostalo prebivalstvo bi lahko bilo po njihovem mišljenju trdna bariera pred posvetnim in integracijskim silnicam urbano-industrijske družbe (Genorio R., 1981; 10).

O vprašanju pojavnosti "neonacionalizma" v Quebecu je bilo v zadnjih letih še veliko napisanega. Z različnih zornih kotov se politologi obravnavali njegov vpliv na razvoj federalnega sistema. Nič čudnega, če so nekateri označili obdobje zadnjih dvajsetih let za specifično razvojno fazo. Ob vsakokratnih političnih krizah je bil ta "neonacionalizem" eden temeljnih kamnov spotike političnih krogov in tudi širše javnosti. Tudi debate o bodočnosti te dežele so vsekakor v medsebojni zvezi s tem pojavom.

Kaj šeli Quebec? Zakaj se nekateri Kanadčani v Quebecu počutijo, da vlada v Ottawa ni njihova? Zakaj je čutiti sovražno razpoloženje do provincijske vlade? "Ta vprašanja so zastareli kliše v kanadski politični folklori", trdi Rene Levesque (1977; 483). Po njegovem mnenju jih lahko rasvrščamo od časa britanskega savejevanja neznane francoske kolonije pred Deklaracijo o neodvisnosti ZDA pa do ustanovitve ter nadaljnega razvijanja kanadske Konfederacije. V tem času pa sledino upornemu boju teh 70.000 priseljencev in njihovih potomcev skosi dve stoletji do današnjih dni, ko predstavljajo skoraj tretjino kanadske populacije in so druga najštevilčnejša etnična skupnost v deželi (glej tabelo 1).

Po Glendayu (1979:2) imamo danes tri različne interpretacije pri tolmačenju legitimnosti v zvezi s Quebecom:

- "totalna družba",
- institucionalna in
- individualna interpretacija.

Prva temelji na dejstvu, da predstavlja provinca Quebec "naravni" dom za francosko govorečo katoliško večino v nasprotju z izoliranimi enklavami francoskih skupnosti, razseščenih širom Kanade, ki se na neuklonljivi poti v asimilacijo z angleško govorečo večino. V tem primeru gre za homogeno kulturo, ki povezuje družbe preke vezi kot so: jezik, religija, sorodstvo, zgodovina in "globalna ideologija". Medtem ko so jezik, sorodstvo in religija še vedno važen faktor samobitnosti, je mišljen pod pojmom globalna ideologija integracijski sistem, v katerem se pripadniki družbe socializirajo v neki vrsti kolektivne zavesti.

Zgodovina Quebeca pozna v zadnjih sto letih tri globalne ideologije:

a) Prva je poznana kot "preživetje" in je tesno povezana s ideološko vlogo rimokatoliške cerkve v Quebecu, ki je krepila nacionalno zavest in usmerjala nacionalne aspiracije te kolektivnosti. Časovno je vezana na obdobje od leta 1840 (Zakon o združitvi) pa do leta 1960, ko nastopi "tiha" revolucija. To ideologije je pozneje kritiziral tudi sedanji ministrski predsednik Kanade, Pierre Elliott Trudeau.

b) Druga globalna ideologija je v žargonu poznana kot "rattrapage" in se začne leta 1960, ko je na volitvah v Quebecu zmagala Lesagova liberalna partija. Ta si je prizadevala, da bi z revolucionarnimi spremembami dvignila Quebec iz močne zostalosti ter v razvoju ujeli (rattrapage) razvitejši Ontario. Vlada je v ta namen nacionalizirala nekatere ključne

Tabela 1:

Prebivalstvo Kanade po materinem jeziku leta 1971

	št.	%
Angleži	12.973.810	60,2
Francozi	5.793.650	26,9
Nemci	561.085	2,6
Italijani	538.360	2,5
Ukrajinci	309.855	1,4
Indijanci in Eskimi	179.820	0,8
Nizozemci	144.925	0,7
Poljaki	134.780	0,6
Kitajci	94.855	0,4
Madžari	86.835	0,4
Jugoslovani	74.190	0,3
Ostali	676.145	3,1
SKUPAJ	21.568.310	100,0
=====		

Vir:

1971 Census of Canada, Population-Mother Tongue, Catalogue
92 - 725,,

Vol: I-Part 3 (Bulletin 1, 3-4), Ottawa 1973.

industrijske panoge. Z ustanovitvijo Ministrstva za izobraževanje leta 1964 pa je vlada posodobila izobraževalni sistem, ki je bil doslej cerkvena domena. Omenjena ideologija pa je dobila nasprotnika v gibanju za neodvisni Quebec.

c) Iz neznatne grupacije v petdesetih letih se je v šestdesetih letih razvilo močno socialno in politično gibanje za neodvisni Quebec. Svoje potrditev je dobilo na volitvah leta 1976 z zmago "Parti Quebecois" pod vodstvom neumnega Rene Levesque-a. Nastopile je novo obdobje, ki se ga imenovali kar "razsvet". Zavzema se za splošno blagostanje in napredek kapitalizma, in za politično suverenost Quebeca.

Če potegnemo črto pod temi razglabljanji, ugotovimo, da se te globalne ideologije v sedanjih letih intenzivno kritizirajo s strani pristašev, ki so za Quebec v okviru Kanade. To je potrdil tudi lanski referendum, ko so v Quebecu zmagali pripadniki liberalne partije, ki se zavzemajo za obnovljeni federalizem. Tako Quebec še naprej ostaja del Kanade z legitimnim telesom izvoljenih predstavnikov v Ottawi. Ne glede na to, ostaja pri Frankofonih kanadski politični sistem še vedno dualistične narave. Na eni strani je Quebec, na drugi pa so vse ostale province. Tej interpretaciji je analogna teorija o dveh družbah: francosko govoreča in angleško govoreča oziroma teorija o "francoskem duhu v britanski formi". Slednja skuša prikriti politika multikulturalizma, ki naglašja, da je v Kanadi skoraj tretjina prebivalstva (pripadniki drugih imigrantskih etničnih skupnosti), ki ima pravico, da ohranja svoje kulture oziroma kulture svojih prednikov.

Poleg institucionalne interpretacije, ki vidi rešitve v spremembi družbene strukture (ob spremenjeni institucionaliziranosti), je zanimiva individualistična interpretacija. Rešitve v Quebecu vidi v familiarizaciji posameznikov znotraj

kolektivnosti z jezikom in kulturo ostalih. Še bolj rafinirano interpretacije pa dobimo v delih Pierra Elliotta Trudeau-ja.

Izhaja iz stališča, da je objestnost Anglokanadčanov povzročila sovinižen med Frankokanadčani. Slednje so tretirali kot "un cocon de paysant" tudi v ekonomskem, socialnem in kulturnem pogledu. Tako je vsebina frankokanadskega nacionalizma le malo več kot obrambni mehanizem napram dominantni večini, ki si podreja manjšine v imenu imperija in pan-kanadske ideje. Od tu naprej oblikuje Trudeau svoje argumente v obliki radikalnega liberalizma. Opozarja, da imajo Frankofoni v Kanadi dve izbiri:

- vizijo o anglokanadski državi lahko nadomestijo z vizijo o frankokanadski državi ali pa
- pristopijo k izgrajevanju Kanade kot multinacionalne države.

Za prvimi se skrivajo separatistični cilji, medtem ko se druga verzija ujema s Trudeau-jevo vizijo Quebeca v okviru Kanade.

Svoje politične filosofije gradi v neomajeni veri v razum, ki je temeljni opornik liberalizmu. "Progres civilizacije barbarstva v moderne družbe gre pripisati samo triumu razuma nad čustvi". Razumno bitje je center njegovega raznišljanja in ishodišče, na katerem se gradi progresivni politični razvoj. Progresivni razvoj je samo tisti, ki omogoča oziroma stopajuje individualno svobodo. Zaradi tega je po njegovem samo vizija o multinacionalni in multikulturni družbi pozitivna. Vse oblike nacionalizma temelje na podrejanju posameznika neki kolektivnosti; so kontrarevolucionarne in antiprogresivne (Trudeau P., 1968).

Trudeau poziva k izgrajevanju ravnovesja med francosko govorečimi in angleško govorečimi. "V prid generacijam, ki še pridejo, moramo okrepiti delikatno ravnovesje med pokrajinami, jezikovnimi skupnostmi ... Ta naloga izziva naša srca in naš razum in bo testirala našo modrost", je zapisal Trudeau v Beli knjigi kanadske vlade. Hkrati trdi, da imajo Frankofoni v skladu s obstoječo ustavo (iz leta 1867) vse moč, ki je potrebuje za utrditev Quebeca; družbe, ki bo nudila vse možnosti za razvijanje človeških potencialov v širšem smislu. V takem Quebecu bi se posameznik udeleževal življenja v svobodi in progresu. Frankofoni se ne bi več borili za dvojesižnost. Ta bi postala statutni simbol v vsakdanjem življenju celo v Quebecu (Genorio R; 1981; 14).

Kakor ostale interpretacije, je tudi navedena Trudeau-jeva doživela obilo kritik. Program kanadskega ministrskega predsednika, ki je bil označen za utopičen liberalizem (Glenday D., 1979), je naletel na težke preizkušnje v vsem obdobju sedemdesetih let. Njegov eksperiment je po mnenju mnogih padel na ispit. Namesto večjega ravnovesja, je politična nestabilnost dežele še bolj prišla do izraza. Mnenja glede dvojesižnosti in proklamacije kulturnega pluralizma so postala še bolj deljena. Gibanje za neodvisni Quebec ni bilo ukročeno, temveč se je še bolj utrdilo in skoraj izglasovalo neodvisni Quebec. Ob reševanju nacionalne problematike, ki je sicer nekaterim (predvsem liberalcem) doprinesla pozitivne rezultate, pa je ostalo nerešenih kopico ekonomskih vprašanj.

Sunek vladne politike bi moral vsekakor delovati v smeri redistribucije blagostanja, v zmanjševanje razlik v razvitosti posameznih provinc in posameznih slojev prebivalstva. V tej neenakosti so prizadete tudi imigrantske etnične skupnosti "novejšega" datuma. Etnični in rasni izvor opredeljujeta, kljub izglasitvi kulturnega pluralizma, socialni status posameznih skupnosti pri dnu lestvice hierarhično rasporejenih skupin (etnična stratifikacija).

Nekateri se še vedno menja, da politika multikulturalizma še dodatno vpliva na razkroj kanadskega federalizma. Smatrajo, da je povečana enotnost na tej osnovi le iluzija liberalnih krogov. Werthington trdi v svojem prispevku (1980; 4), da je še bilingualizem potrdil, kako nemogoče je izgrajevati deželo na osnovi dveh uradnih jezikov. Prav tako trdi, da je velika neumnost forsirati bilingualizem od zgoraj navzdol ("stupid to force bilingualism from the top down"), namesto da bi našel svoje mesto najprej v osnovnih šolah. "S tem je bilo petrošeno samo ogromno denarja; oba temeljna jezika pa nista bila še nikoli poprej tako odtujena eden nasproti drugemu."

Nasprotniki liberalizma trdijo, da je multikulturalizem še bolj smrtensen za kanadske družbo. Tesa, da se lahko angleščina pobere kar na ulici je vsekakor zgrešena. Slednji sicer priznavajo kvalitete etničnih skupnosti priseljencev pri razvoju dežele, vendar vidijo za vsem tem le ključ, kako naj se družba prilagaja priseljencem in ne eni družbi. Vlada samo navede podpira bogatejše nekaterih na račun etnokulture. "Najbolj smešno je, da se denar troši za ožuvanje folklore etničnih skupnosti, etnične festivale in gradnjo kulturnih centrov. Dinamične kulture ni mogoče uničiti, ne glede na jezikovno obzobje, v katerem se znajde; nedinamični pa ni pomoči tudi ob ogromnih sredstvih", trdi Werthington (1980;4).

Ne ozirajoč se na omenjena nasprotovanja politiki kulturnega pluralizma lahko trdimo, da je še posebej po njeni uradni proklamaciji leta 1971 dobro zaživela in povzroča določeno mero tolerantnosti med večinske in manjšinskimi kulturami. Priseljence se dane različne možnosti, da pokažejo svoje poreklo in s tem skrbijo za lastno identifikacijo. Ker je sprejet ta koncept, je mogoče svobodno ustanavljati najrazličnejša društva, nekatere institucije pa so neposredno financirane tudi s strani Ministrstva za multikulture. Da omenjena politika še ni zaživela v popolnejših oblikah, je potrebno še vedno iskati vzroke v dominantnosti anglesaksonske večine in to kljub uradnemu bilingualizmu ter multikulturalizmu.

4.2. Institucije priseljencev v imigrantski družbi

Skupnosti priseljencev so zgrajene na medsebojnih primarnih odnosih in na formalni institucionalni mreži. Po prihodu v novo geografsko in socialno okolje začne priseljenci s ustanavljanjem različnih organizacij, ki vključujejo določeno število pripadnikov iste etničnosti. V institucije se vključujejo tudi pripadniki drugih etničnih skupnosti. Vendar pa je potrebno poudariti, da ni nujno vključevanje vseh priseljencev določene etničnosti v formalno institucionalno mrežo. Tudi v primeru koncentracije priseljencev v zaokroženi geografski enoti, ko imamo opravka s teritorialnimi skupnostmi (naselbine, ulični bloki, geto, soseske, kolonije itd.) niso vedno dani pogoji za vključevanje v različne institucije oziroma se vanje vključuje le določen delež pripadnikov iste etničnosti.

Po Klinarju (1976; 103) je potrebno razločevati med:

- stari institucijami, ki jih priseljenci prenesejo iz izvorne družbe in se v novem socialnem okolju ustrezno spremenijo (cerkev, družina) in
- novi institucijami, ki nastanejo iz potreb priseljencev (banke, podporni združenja itd.).

Vsekakor je njihov pomen velik, saj omogočajo priseljencem presegovanje izolacije oziroma kar najlažje integracije v svoji skupnosti ter novi družbi. Tu ne bomo razpravljali o vzrokih njihovega nastanka ali genesi, temveč nameravamo prikazati glavne vrste institucij slovenskih priseljencev v Kanadi, njihovo geografsko razmestitev ter tudi delež slovenskih priseljencev, vključenih v raznovrstne institucije. Slednje bomo prikazali predvsem na primeru južnega Ontaria, kjer prebiva večina slovenskih priseljencev in njihovih potomcev. V tem območju je namreč tudi potekalo naše anketiranje. Na ta način bode po posredni poti dane možnosti za razpravljanje o stopnji njihove asimiliranosti oziroma integriranosti v novi družbi. Tudi naši

izseljenci imajo možnost vključevanja v skupnosti druge etničnosti ali pa v institucije imigrantske družbe. Omenjeni vidik pri takih presojah vsekakor ne gre zanemarjati.

Obstoje institucij je potrebno nadalje povezovati še z obsegom celotne populacije priseljencev, njihovim obnavljanjem, ki je možno ob kontinuiranem sotoku novih priseljencev (pri tem igrajo važne vloge verižne selitve, ko se priseljencev pridružijo sorodniki, prijatelji, znanci, pripadniki istega regionalnega izvora itd.); po drugi strani pa tudi z ekonomskimi karakteristikami priseljencev ali pa celo s pripadnostjo določenim političnim migracijam.

Priseljenci se združujejo v posameznih institucijah zaradi zadovoljevanja njihovih kulturnih, socialnih, ekonomskih ali političnih potreb. Seveda imajo te institucije še celo vrsto drugih funkcij, med katerimi je potrebno omeniti tiste, ki zadevajo tudi probleme adaptacije in asimilacije priseljencev ter njihovega povezovanja z imigrantsko družbo. Institucije priseljencev prenašajo v etnično skupnost vrednote in norme imigrantske družbe, kih po svoje interpretirajo in tako povezujejo priseljence z novim socialnim okoljem (Klinar P., 1976; 111).

Med sociologi prevladuje mnenje, da manj asimilirane etnične skupnosti priseljencev zgradijo dokaj popolno mrežo organizacij. Na ta način lahko zadovoljujejo večino potreb priseljencev v novem okolju. Vsekakor se lahko strinjamo s Klinarjevo trditvijo, da je popolnost institucij priseljencev pomembnejša za notranjo kohezivnost etničnih skupnosti priseljencev in za odnose medsebojnega približevanja med priseljenci kot pa njihova geografska koncentracija ali razpršenost.

Čim popolnejša je mreža institucij, tem manjša je možnost hitre asimilacije; ne glede na prostorsko koncentriranost priseljencev. Kakšna je institucionalna mreža slovenskih priseljencev v Kanadi, in še posebej v provinci Ontario, kjer prebiva večina priseljencev in njihovih potomcev ter kakšno stopajo popolnosti je dosegla glede

na določeno obliko prostorske koncentriranosti pripadnikov slovenske etnične skupnosti, bo deloma prikazano tudi v pri-
čujoči nalogi.

Glede na naše dosedanje izkušnje pri proučevanju izseljensko
problematike v prekomorskih deželah lahko opredelimo vrste
institucij po sledečem vrstnem redu:

- socialno solidarnostne institucije,
- kulturno-prosvetne institucije,
- politične institucije,
- cerkvene institucije,
- ekonomske institucije, in
- imigrantske družine.

S tem smo se deloma približali tudi Klinarjevi klasifikaciji,
ki sicer posebej omenja izobraževalne institucije in imigrant-
ski tisk; vendar pa smo smatrali, da lahko omenjeni vrsti insti-
tucij vključimo med kulturno-prosvetne, cerkvene in politič-
ne institucije.

4.3. Vključevanje slovenskih priseljencev v Kanadi v institucije slovenske etnične skupnosti

Povsod v prekomorskih deželah, kjer se je naselilo nekoliko
večje število Slovencev, se le-ti osnovali raznovrstna društva.
Sprva so bile te v glavnem podperne organizacije, pravzaprav
zavarovalniške družbe, ki so svoje člane zavarovale za življenje,
bolesni, nesreče, poškodbe itd. Nekatere pa so imele uvedeno
tudi starostno zavarovanje; hkrati pa so delovale še na kulturno-
prosvetnem, športno-rekreacijskem in založniškem področju. Z
omenjenim pojavom smo se srečali tudi pri proučevanju slovenskega
izseljenstva v Kanadi. Medtem ko v obdobju pred prvo svetovno
vojno Slovenci še niso bili organizirani zaradi njihove skromne
prisotnosti ter disperzne poseljenosti širom te prostrane dežele,

pa smo zasledili pravi razmah podpornih društev predvsem v obdobju med obema vojnama. Najprej so se organizirali po vzoru velikih podpornih organizacij v ZDA in ustanavljali odseke bratskih organizacij, ki so imele svoj sedež v velenostih ameriškega severovzhoda in severa. Prednjačili so odseki Slovenske narodne podperne jednote (SNPJ). Zaradi visoke prostorske mobilnosti rojakov v Kanadi, ki je prišla do izraza v obdobju velike svetovne ekonomske recesije (rojaki so se v iskanju zaposlitve selili iz kraja v kraj od vzhoda do zahoda Kanade) so nekatere naselbine Slovencev obstajale le nekaj časa. Ker so bili pogoji za delovanje bratskih organizacij v tistem času v Kanadi drugačni kot v ZDA, poleg tega pa je bil tudi tečaj kanadskega dolarja drugačen od ameriškega, so odseki SNPJ-a obstajali le nekaj let; popolnoma pa so prenehali delovati med drugo svetovno vojno.

Kljub številnim odsekom podpornih jednot, je bil stvarni delež vključenih rojakov v te organizacije relativno nizek. V začetku tridesetih let je bilo včlanjenih v posamezne odseke SNPJ-a le nekaj več kot 250 Slovencev. Število članov se je zaradi visoke mobilnosti stopnje hitro manjalo, tako da dejansko ni mogoče ugotoviti deleža Slovencev, vključenih v te organizacije. Po študiji Slave Lipoglavšek-Rakovec (1950; 7) je bilo v ZDA v tem času več kot polovico Slovencev vključenih v razne institucije. V Kanadi pa je po naših ocenah ta delež komaj dosegel 10 %. Ta delež se ni bistveno povečal tudi potem, ko je bila ustanovljena samostojna bratska organizacija slovenskih izseljencev v Kanadi - slovensko - kanadsko podporno društvo (posnejša Vzajemna podperna zveza "Blod", ki obstaja še danes). Šele tik pred začetkom svetovne vojne, ko je omenjena zveza dobila pravico ustanavljati odseke v posameznih naselbinah, se je delež organiziranih Slovencev nekoliko povečal. V okviru te socialno-solidarnostne institucije pa se je začelo razvijati tudi kulturno, prosvetno ter drušabno življenje Slovencev.

Vključevanje Slovencev v t.i. "fraternalistično gibanje" je bilo velikega pomena tudi za napredno delavsko gibanje naših

izseljencev v Kanadi. Ker je bila VPZ "Bled" med obema vojnoma edina samostojna podporna organizacija jugoslovanških izseljencev v Kanadi, se je vanjo vključevale tudi izseljenstvo drugih jugoslovanških narodov (predvsem Hrvati). V času ekonomske recesije, ko so dejansko bivali v bednih pogojih, večinoma kot delavci v rudnikih, gozdovih, pri gradnji prometnega omrežja in deloma tudi v industriji, se je njihova razredna zavest krepla. To je še posebej prišlo do izraza v času druge svetovne vojne, ko so tudi naši izseljenci v Kanadi složno podprli borbo jugoslovanških narodov in narodnosti za nacionalno osvoboditev ter spremembo socialnega reda. Prekaljeni v borbah kanadskega delavstva so osnovali politične institucije, pojavil pa se je tudi njihov tisk (časopis Edinost). Na koncu kratkega pregleda stanja med obema vojnoma je potrebno pripomniti, da cerkvene institucije v Kanadi med Slovenci še niso obstajale. Poizkusi slovenskih šepnij v ZDA, da bi tudi na kanadskih tleh ustanavljali cerkvene institucije niso uspeli. Tako so se nekateri Slovenci vključevali v cerkvene institucije drugih etničnih skupnosti.

Do bistvenih sprememb je prišlo takoj po drugi svetovni vojni s prihodom slovenske politične emigracije, ki se je še v začetku petdesetih let koncentrirala predvsem v Torontu. S prihodom politične emigracije so prišli tudi prvi duhovniki, ki so še koncem štiridesetih let začeli z ustanavljanjem raznih cerkvenih organizacij, pojavil pa se je tudi njihov tisk. Prav tako pa se je organizirala tudi politična emigracija, ki je oživljala "stare" institucije, prenešene iz izvornega okolja; hkrati pa je ustanavljala "nove" institucije.

S prihodom mlajših priseljencev, ki so zaradi ekonomskih razlogov ali avanturizma v petdesetih letih skrivoma prestopali tedaj zaprto mejo, se je slovenska skupnost v Kanadi in še posebej v Torontu močno okrepila. Nova društva so začeli ustanavljati tudi v drugih mestih Kanade. Med njimi so prevladovala kulturno-prosvetna ter tudi športna. Omenjeni val priseljevanja je okrepil slovensko skupnost tudi v Hamiltonu, Montrealu in Winnipegu. V omenjenih mestih je v začetku šestdesetih let

nastala poleg kulturno-prosvetnih institucij tudi cerkvene. Vsekakor je ob tem potrebno ponovno poudariti, da je bilo izseljevanje iz Slovenije v Kanado najintenzivnejše v obdobju 1955-1960. Drugi večji val izseljevanja po letu 1965 je bil še manj intenziven. Sicer je okrepljeno slovensko skupnost v Kanadi, vendar pa v pogledu ustanavljanja novih institucij ni bil tako učinkovit kot prehodna dva (prihod politične emigracije in "ilegalne" ekonomske). Vsekakor pa je okrepljeno članstvo pri obstoječi strukturi institucij. Zaradi tega imamo v Kanadi tudi danes v prevladi institucije, ki so bile ustanovljene pred dvajsetimi leti ali pa takoj po prihodu politične emigracije. Ob teh pa še vedno obstaja tudi VPZ "Bled", ki je bila ustanovljena že pred drugo svetovno vojno.

Kolikšen je delež slovenskih priseljencev in njihovih potomcev, vključenih v raznovrstne institucije slovenske skupnosti v Kanadi, smo ugotavljali s anketo. Rezultati veljajo predvsem za južni Ontario, kjer je najizrazitejša koncentracija priseljencev in biva po naših analizah okrog tri četrtine vseh slovenskih priseljencev v Kanadi. V Torontu, Hamiltonu, Niagarski regiji ter Montrealu je vključenih kar 59,3 % priseljencev v raznovrstne institucije. Prav tako pa smo s ankete ugotovili, da je poseben delež rojakov (23,9 %) vključenih tudi v različne institucije kanadske družbe (Genorio R. - Tomović V., 1980). Pri relativnih frekvencah je pomembno navesti, da v obravnavanem območju obiskuje 42,2 % anketiranih slovensko cerkev (glej tabelo 2); med njimi se udeležuje cerkvenih ritualov 23,2 % anketiranih redno (tedensko); (glej tabelo 3). Večina slovenskih priseljencev obvlada angleščino, znatno število njih pa še kakšen drug tuji jezik. Pri znanju jezikov pride do izraza dejstvo, da je v zadnjih desetih letih med slovenskimi priseljenci vse več tistih, ki so se priselili v Kanado predvsem iz dežel Zahadne Evrope in Argentine. Med temi analizami je pomembna tudi ugotovitev, da obiskuje dopolnilni pouk slovenščine kar 31,5 % otrok anketiranih nosilcev gospodinjstev. (Genorio R.-Tomović V., 1980)

Tabela 2:

Jezik pri cerkvenih obredih, ki se jih udeležujejo pripadniki slovenske etnične skupnosti

<u>Jezik</u>	<u>Število</u>	<u>%</u>
Slovenščina	95	42,2
Anglaščina	33	39,1
Drugi jezik	1	0,4
Ne hodi v cerkev	41	18,2
Skupaj	228	100,0

Vir: Anketa "Slovenci v Kanadi"

Tabela 3:

Pogostnost obiskov cerkvenih obredov v slovenščini

<u>Pogostnost</u>	<u>Število</u>	<u>%</u>
Tedensko	52	23,2
Mesečno	15	6,7
Nekajkrat v letu	60	26,3
Enkrat v letu	23	12,3
Nikoli	69	30,8
Skupaj	228	100,0

Vir: Anketa "Slovenci v Kanadi"

Znotraj posameznih območij anketiranja obstajajo precejšnje razlike glede članstva v posameznih institucijah. Najvišji delež priseljencev je vključenih v slovenske institucije v naseljih Niagarske regije (78,7 %), kjer je v prevladi t.i. "farnarski" element. Poleg tega pa je tu še relativno visok delež staronaseljencev, predvsem rudarjev, ki so se sez priselili iz rudarskih naselbin severnega Ontarioa. Vključeni so v odsek podporne zveze "Bled" ali pa v društvo "Lilye park". Tu smo zabeležili tudi najnižji delež slovenskih priseljencev z znanjem angleščine. Delež priseljencev, vključenih v institucije slovenske skupnosti je med obravnavanimi najnižji v Hamiltonu, kjer je v prevladi mlajše priseljenstvo, vključeno v kanadsko težko industrijo (glej tabelo 4).

Tabela 4:

Delež anketiranih v slovenskih institucijah po območjih

Območje	Skupaj		Da		Ne	
	št.	%	št.	%	št.	%
Niagara	75	100,0	59	78,7	16	21,3
Hamilton	55	100,0	23	41,8	32	58,2
Toronto	87	100,0	47	54,0	40	46,0
Montreal	9	100,0	5	55,6	4	44,4
Skupaj	226	100,0	134	59,3	92	40,7

Vir: Anketa "Slovenci v Kanadi"

Po drugi strani pa je potrebno upoštevati, da je najvišji delež pripadnikov slovenske etnične skupnosti članov različnih kanadskih institucij tudi v območju Niagarske regije (26,7 %), prav tako je zabeležen visok delež tudi v primeru Toronta (26,4 %). Seveda pa je med obema kvalitativna razlika. V primeru Niagarske regije gre višji delež na račun večje prisotnosti pripadnikov druge in tretje generacije priseljencev; v Torontu pa se je slovensko priseljenstvo v okviru poslovno-trgovske strukture, ki je tu v prevladi najbolj uspelo integrirati v novem okolju (mišljena je prva generacija).

Sledaje lahko potrdimo tudi z odgovori na 48. vprašanje ankete (glej prilogo). Med anketiranimi, ki so navedli, da so se na kanadske razmere privadili in da so zadovoljni v tej deželi prevladujejo prav tako anketirani nosilci gospodinjstev v Niagarski regiji (77,6 %) in Torontu (61,4 %); Genorio R., Tomović V., 1980).

Z anketo smo ugotovili, da prevladujejo med člani različnih slovenskih institucij predvsem t.i. "poslovneži" (85,2 %), ki so v večini primerov zastopani kot delničarji in farmarji (80,0 %). Na drugi strani pa je analiza ankete pokazala, da se vključujejo v institucije kanadske družbe predvsem slovenski priseljenci s poklici, ki zahtevajo visoko strokovno izobrazbo. Od skupnega števila priseljencev z visoko strokovno izobrazbo jih je kar 51,4 % vključenih v institucije nove družbe. Delež delavcev, vključenih v te institucije pa je relativno nizek (14,5 %). Ob tem je potrebno še pripomniti, da so priseljenci s visoko strokovno izobrazbo, kljub njihovega relativno nizkega deleža v strukturi slovenskih priseljencev glede na izobrazbo, relativno močno zastopani v institucijah kanadske družbe. Med slovenskimi priseljenci predstavljajo v teh institucijah kar dobro tretjino (35,2 %).

Članstvo v različnih slovenskih institucijah smo obravnavali tudi v odnosu na imigracijski staž. Pri tem se nam je povabil zanimiv rezultat. Priseljenci s krajšim imigracijskim stažem so relativno manj zastopani v institucijah slovenskih priseljencev v Kanadi. To si lahko deloma razlagamo:

- z verižnim tipom priseljevanja, ko za prilagajanje v novem okolju poskrbijo predvsem sorodniki ali prijatelji priseljencev (ti predstavljajo t.i. dekompresijsko kemero);
- s sedanji pogoji priseljevanja v Kanado, ki poteka v pogojih visoke razvite - lahko rečemo postindustrijske - družbe s proklamiranimi multikulturalizmom. Kanada omogoča s sistemom svojih ekonomskih in izobraževalnih institucij kar najlažje vključevanje v novo okolje. Teh sodobnih pogojev seveda ne gre enačiti s pogoji med obema vojnama, ko so institucije priseljencev nudi-

le edino pomoč;

- s strukture obstoječih institucij slovenskih priseljencev ter s strukture odnosov znotraj te institucionalnosti. Slednji so namreč precej konservativnega značaja. Njihov razvoj ne gre v skladu s potrebami in ravnanjem človeka v pogojih postindustrijske družbe.

4.4. Pomembnejše institucije slovenskih priseljencev v Kanadi

V dosedanjem delu teksta smo že opredelili vrste institucij etničnih skupnosti priseljencev. Preostane nam, da na konkretnih primerih predstavimo posamezne institucije, hkrati pa s priloženo karto ugotavljamo njihovo prostorsko razmestitev v Kanadi. Institucije slovenskih priseljencev v Kanadi se predvsem sledeče:

1. Socialno-solidarnostne (sem štejejo predvsem bratske podporne organizacije). V Kanadi je to Vzajemna podporna zveza "Bled", ki je bila ustanovljena leta 1933 v rudarskem mestu Kirkland Lake na ontarijskem severu. Iz najhne podporne organizacije pod imenom Slovensko-kanadske podporne društvo, ki se je razvila iz društva "Pipa" (bilo je predvsem zabavnega značaja), je nastala za tedanje kanadske razmere relativno močna organizacija s pomembnimi odseki v večjih rudarskih naselbinah Slovencev (glej tabelo 5). Jedro slovenske skupnosti je bilo namreč prav v rudarskih mestih severnega Ontarija in Quebeca. Po vojni se omenjena naselja niso razvijala, novi priseljenci pa so se večinoma isgnili rudnikov. Višje kvalifikacije so jim omogočile zaposlovanje v industrijskih mestih južnega Ontarioja. Hkrati pa se je v južni Ontario po drugi svetovni vojni preselilo tudi znatno število nekdanjih slovenskih rudarjev; predvsem pa njihovi potomci.

Današnja vloga te bratske organizacije je tako v socialno-ekonomskem pogledu kot tudi političnem velike šibkejša kot nekoč.

Positivne vrednote, ki so izšle iz borbe naprednega delavskega gibanja pred vojno so deloma prodrle le v krogih izseljenkega proletariata v območju Hamiltona in St. Catharinesa, kjer se je povejno ekonomske izseljenstve nekoliko bolj vključilo v odseke VPZ "Bled". V Torontu, kjer je danes jedro slovenskih priseljencev v Kanadi pa so se izgubili v masi, ki ji je vtisnila poseben pečat povejna politična emigracija.

Da število članov nazaduje je potrebno iskati vzroke tudi v sodobni funkciji bratskih podpornih organizacij, ki v pogojih zavaranja delavcev v okviru sindikalnih organizacij posameznih korporacij izgublja prvo zavarovalniško vlogo. V teh pogojih lahko kljubuje predvsem velike podperne organizacije s močno kapitalno osnovo, kot so v ZDA: Slovenska narodna podporna jednota, Hrvatska bratska zajednica in deloma Srbaki narodni savez. Pri manjših je najne potrebna preorientacija na druge oblike organiziranja. Podperno funkcije zamenjuje kulturno-prosvetna, družabna itd.

V večjem delu predvojnih centrov slovenskih priseljencev v Kanadi danes ni več rojakov - predhodno pa so prenehali delovati tudi odseki VPZ "Bled". Tudi v ostalih rudarskih naselbinah število slovenskih priseljencev in njihovih potomcev počasi nazaduje. Najlepši dokaz temu je Kirkland Lake - center slovenskih priseljencev v Kanadi pred drugo svetovno vojno. Zaradi stalnega nazadovanja števila Slovencev so leta 1973 preselili Glavni odbor VPZ "Bled" v Hamilton.

Tabela 5:

Odseki in članstvo Vzajemne podporne zveze "Bled"

Štev. odseka	Ime	Kraj	Leto ustanovitve	Članstvo (1975)		
				Odrasli	Mladina	
1.	"BLED"	KIRKLAND LAKE	1933	34	4	
2.	"LJUBLJANA"	VAL DOR	1940	5	0	
3.	"KRKA"	TIMING	1940	53	26	
4.	"TRIGLAV"	NORANDA	1940	9	3	
5.	"SLOVENSKI RIDAR"	HALARTIC	1941	prenehal delovati		
6.	"ZVEZDA"	VANCOUVER	1941	23	0	
7.	"JADRAN"	THUNDER BAY	1941	25	0	
8.	"PLANINSKA ROŽA"	PASCALIS	1941	prenehal delovati		
9.	"ZARJA"	SUBBURY	1941	8	0	
10.	"SLAVČEK"	WINDSOR	1942	prenehal delovati		
11.	"EDINOST"	TORONTO	1942	46	3	
12.	"NOVO MESTO"	ST. CATHARINES	1943	62	14	
13.	"PLANINA"	HAMILTON	1943	63	26	
14.	"SLOGA"	KIRKLAND LAKE	1943	44	19	
15.	"VIDMAR"	MOUNTAIN PARK	1944	prenehal delovati		
16.	"GORICA"	TORONTO	1953	19	0	
17.	"TURJAK"	NORANDA	1957	17	14	
18.	"BELA KRAJINA"	TORONTO	1958	prenehal delovati		
19.	"PLANICA"	BURLINGTON	1959 (združil z odsekom št. 13 "Planina")			
20.	"SLOVENIJA"	KITCHENER	1963	30	26	
21.	"OTON ZUPANČIČ"	OSHAWA	1965	9	3	
22.	"IVAN CANKAR"	TORONTO	1977	prenehal delovati		
				Skupaj	452	138

+ Po letu 1975 je prenehal delovati tudi odsek št. 4 "Triglav" iz Norande. VPZ "Bled" je imela 31/12-1979 finančna sredstva v višini 118.055 Can. dolarjev. Število članov se glede na stanje leta 1975 ni bistveno spremenilo. Leta 1960 je imela Zveza še vedno preko 700 odraslih članov in 140 v mladinskem odseku. Opača se tendenca upadanja v vsa povojna časa in še posebno po letu 1965.

2. Cerkvene institucije. Cerkev moramo s družino šteti med najbolj operne socialne institucije, njena moč sloni na čustvih, specifičnih religioznih sankcijah itd. Njena vloga je dvojna. Po eni strani si prizadeva ohraniti nacionalne, etniške karakteristike priseljencev, s tem da pospešuje razvoj nacionalnega jezika in kulture ter utrjuje etnično ideologijo, opravlja obrede v nacionalnem jeziku, organizira šole v materinem jeziku, vzdržuje vezi s izvorno družbo itd. Po drugi strani postaja integralni del nove družbe; le-tej se prilagaja in tako vpliva na integracije in asimilacije svojih članov (Klinar P., 1976; 120).

Vsekakor je cerkev institucija, ki jo priseljenci preneso iz izvorne družbe. Praksa je namreč pokazala, da večina priseljencev ohranja pripadnost isti cerkvi tudi v novem okolju. V našem primeru pa je vsaj v prvih povojnih letih igrala močno socialno vlogo (Caritas). V okviru cerkve deluje niz različnih organizacij, ki se po značaju precej razlikujejo med seboj. Koordinacija je velikokrat poverjena posameznikom iz vrst priseljenjskih aktivistov, ki imajo dejanski pregled nad dogajanjem v sami cerkveni občini in okrog nje.

Omenili smo že, da pred drugo svetovno vojno slovenski priseljenci v Kanadi niso imeli svoje cerkve. Priprave na ustanovitev

prve slovenske župnije v Kanadi so se začele kmalu po prihodu politične emigracije. Med begunci so bili tudi nekateri duhovniki, ki so že koncem štiridesetih let v Torontu organizirali cerkvene obrede v Slovenščini. Ti so najprej potekali v cerkvah drugih etničnih skupnosti; v petdesetih letih pa so osnovali prvo slovensko župnijo v Torontu, ki je leta 1954 že dobila lastne cerkvene prostore.

Danes imamo v Kanadi pet slovenskih župnij, od tega sta dve v Torontu. Take imamo danes v Kanadi sledeče župnije:

- Marija pomagal, ustanovljena leta 1954 v Torontu,
- Bresnadažna s žudodelno svetinjo, ustanovljena leta 1960 v Torontu,
- Sv. Gregorija Velikega, ustanovljena leta 1965 v Hamiltonu,
- Sv. Vladimira, ustanovljena leta 1963 v Montrealu in
- Naše gospe iz Lurda, ustanovljena 1962 v Winnipegu.

Okrog župnij se vrši pestra dejavnost priseljencev. V tem pogledu prednjači prav slovenska skupnost v Torontu. Tu je slovenska duhovščina in povejna politična inteligenca organizirala duhovno, prosvetno-kulturno, politično in ekonomsko dejavnost.

V okvir župnij delujejo poleg farnih odborov in pastoralnih svetov, ki jih sestavljajo priseljenci, predvsem sledeče organizacije:

- Zveza katoliških moških in fantov,
- Katoliška ženska liga,
- Mladinski klub,
- Skavti,
- Vincenčijeva konferenca (za pomoč bolnim in onemoglim),

+ Navodbe basirajo na posebnih anketah in poročilih v reviji slovenskih lazaristov "Božja beseda", ki izhaja kot mesečnik v Torontu od leta 1949.

- Marijina družba,
- Klub "Sava" (pri župniji Marija pomaga organizira tečaj slovenščine),
- Folklorna skupina (pri župniji NP obstoja skupina "Nagelj"),
- Slovenska šola (v okviru župnij poteka večina dopolnilnega pouka slovenščine; v vseh petih župnijah v Kanadi obiskuje te šole preko 500 otrok),
- Slovensko gledališče (najaktivnejše in z najdaljšim stažem je ravno pri župniji NP),
- Možani cerkveni pevski zbor,
- Moški zbor "Fantje na vasi" (deluje v Torontu).

Omenjeni pregled nam kaže, da obstajajo institucije s posvetno, socialno, družabno, kulturno-prosvetno in ekonomsko funkcije (v primeru župnijske hranilnice, ki je bomo omenili posebej).

Važno vlogo igra župnijski pastoralni svet, ki ni samo posvetovalni organ župnika, temveč skupnost, ki planira in odloča o vsem pastoralnem delu v župniji. Navedene organizacije lahko zasledimo deloma tudi pri ostalih slovenskih cerkvah v Kanadi, vendar pa je gornji primer značilen predvsem za Toronto, kjer je institucionalna mreža najbolj razvejana in ima že skoraj tridesetletno tradicije.

3. Politične institucije.* Med političnimi organizacijami obstajajo predvsem tiste z negativnim odnosom do izvorne družbe. Tu pridejo do izraza razni odseki predvojnih političnih strank, ki so se porajale in delovale v stari Jugoslaviji. Hkrati pa obstajajo tudi tiste, ki so se porajale med kvasilinškimi formacijami v času NOB-ja ter v izseljenstvu. V glavnem so to profašistične in nacionalno - šovinistične organizacije, ki so naperjeni proti naši samoupravni socialistični ureditvi in proti neodvisni Jugoslaviji.

V Kanadi je večina političnih formacij združenih v Slovenskem domu (obstaja tudi društvo z istim imenom), ki je bil ustanovljen z namenom, da združi vse organizacije izven cerkve v nekakšen "Slovenski svet". Čeprav se ta poizkus ni popolnoma posrečil, združuje večino političnih formacij v Torontu. Med političnimi organizacijami so samostojne ali pa delujejo v okviru Slovenskega doma sledeče:

- ZDSFB "Tabor" (formacija slovenskih protikomunističnih borcev; gre za preostanke domobranskih formacij, ki tiska v Argentini revijo z istim imenom),
- DSFB "Vestnik" (formacija, ki deluje v okviru Slovenskega doma; ravno tako ima svoj sedež v Argentini, kjer tudi izhaja revija z enakim imenom),
- Slovenska narodna zveza (nacionalno-šovinistična organizacija* predvojnega intelligenca, ki tiska v Torontu časopis-nesečnik "Slovenska država") in
- Slovenski dom (še omenjena formacija, ki združuje preostanke nečlanskih strank-SLS, SKD in Narodni odbor za Slovenijo).

V ostalih slovenskih naselbinah v Kanadi ni samostojnih političnih organizacij; posamezniki iz vrst slovenske politične emigracije se navezujejo na organizacije v Torontu..

4. Kulturno-prosvetne institucije. Omenjene institucije smo zasledili v vseh večjih slovenskih naselbinah v Kanadi. Njihov obstoj v veliki meri prispeva pri ohranjanju kulture priseljencev

* Tudi te navedbe bazirajo na anketi ter poročilih v emigrant-skezi tisku v Kanadi in zasejstvu (Koledar Mohorjeve družbe v Celovcu).

in pri predstavljanju lastne kulture novi družbi. V Kanadi je popularen izraz za te institucije "društvo". Že to ime kaže, da omenjena institucija združuje različne funkcije in kažejo na pestrost udejstvovanja priseljencev.

Prevladujoče funkcije v okviru teh društev so: kulturno-prosvetna, izobraževalna, družabna, športno-rekreacijska, folklorna itd.

Ilegalno ekonomsko izseljenstvo, ki je bilo v petdesetih letih močno usmerjeno v Kanado je že našlo (še posebej v Torontu) na utečen sistem institucij, ki je deloval predvsem okrog slovenske župnije MP v Torontu. V prevladi je bila mladina iz primorskih, prekmurskih in štajerskih občin. Pri tej skupini priseljencev so se porajale ideje, da bi osnovali društva, ki bi jih združevala neodvisno od že prej ustanovljenih okrog župnij i neodvisno od institucij slovenske politične emigracije. Tako sta nastali v Torontu dve instituciji, ki sta združevali priseljence predvsem na regionalni osnovi:

- Slovenske prosvetne društve "Simon Gregorčič in
- Večerni zvon (društvo priseljencev iz Prekmurja).

V nekaterih drugih naselbinah (Hamilton, St. Catharines, Montreal, Winnipeg, Edmonton, Calgary, Windsor, London in Kitchener) to je priseljevanje močno okrepilo slovensko skupnost v Kanadi; s tem je bila dana dobra osnova za organiziranje društev. Na novo pa se se lahko ustanovile še tri slovenske župnije. Močnejša društva so organizirala tudi dopolnilni pouk slovenskega jezika (glej karto), folklorne skupine, športne in lovske odseke in druge. Šibkejša pa se se zadržala funkciji (prirejanje veselje); če posedujejo še svoja letovišča, so poskrbele za rekreacijo članov.

Iz karte je razvidno, da so omenjena društva najštevilnejša v Torontu, z razvejano dejavnostjo pa so še: v Hamiltonu, St. Catharinesu, Kitchenerju, Windsoru, Montrealu, Winnipegu

(v okviru društva delujejo tudi tri folklorne skupine ter pevski zbor-kvintet), Edmontonu, Calgary-ju in Vancouveru. Večina omenjenih prireja dopolnilni pouk slovenskega jezika; za družabnost, kulturne prireditve (znano je "folklorano" v Winnipegu, folklorni festival v St. Catharinesu in Torontu) ter rekreacije pa je poskrbljeno v domovih teh društev (običajno jih imenujejo "slovenski domovi") in na njihovih letoviščih.

Karta nam kaže tudi geografsko distribucije slovenskih naselbin v Kanadi. S pomočjo te metode smo lahko ponovno ugotovili, da je največja koncentracija slovenskih priseljencev in njihovih potomcev v Torontu.

5. Ekonomske institucije. Med temi institucijami so najpomembnejše banke in savarovalnice. Predstavljajo pomembno bazo priseljske skupnosti za razvoj njihovih posameznih dejavnosti; lahko pa so tudi pomemben dejavnik za razvoj izvornih območij. Žal je praksa pokazala, da slednje ne velja za ekonomske institucije slovenskih priseljencev v Kanadi. Ekonomska menjava z matično domovino poteka le preko nekaterih zasebnikov, ki se ukvarjajo s trgovino, gostinstvom ali kakšno drugo gospodarsko dejavnostjo. Omenjene so tudi pomembne za pripadnike slovenske skupnosti, saj jim z domačo prehrano ter drugimi storitvami približujejo ambient izvornega okolja. Zlasto pomembne so lahko gostilne, ki velikokrat služijo za razna srečanja (sestanke) vodilnih članov nekaterih slovenskih institucij.

Medtem ko so razne gostilne, trgovine, savarovalnice, kupo-prodajna ustanove v posesti posameznikov, so predvsem banke oziroma hranilnice v lasti širše skupnosti. V Kanadi imajo slovenski priseljenci dve hranilnici (obe sta v Torontu):

- Župnijska hranilnica in posojilnica "Slovenija" in
- Slovenska posojilnica in hranilnica Janeza Ev. Kreka.

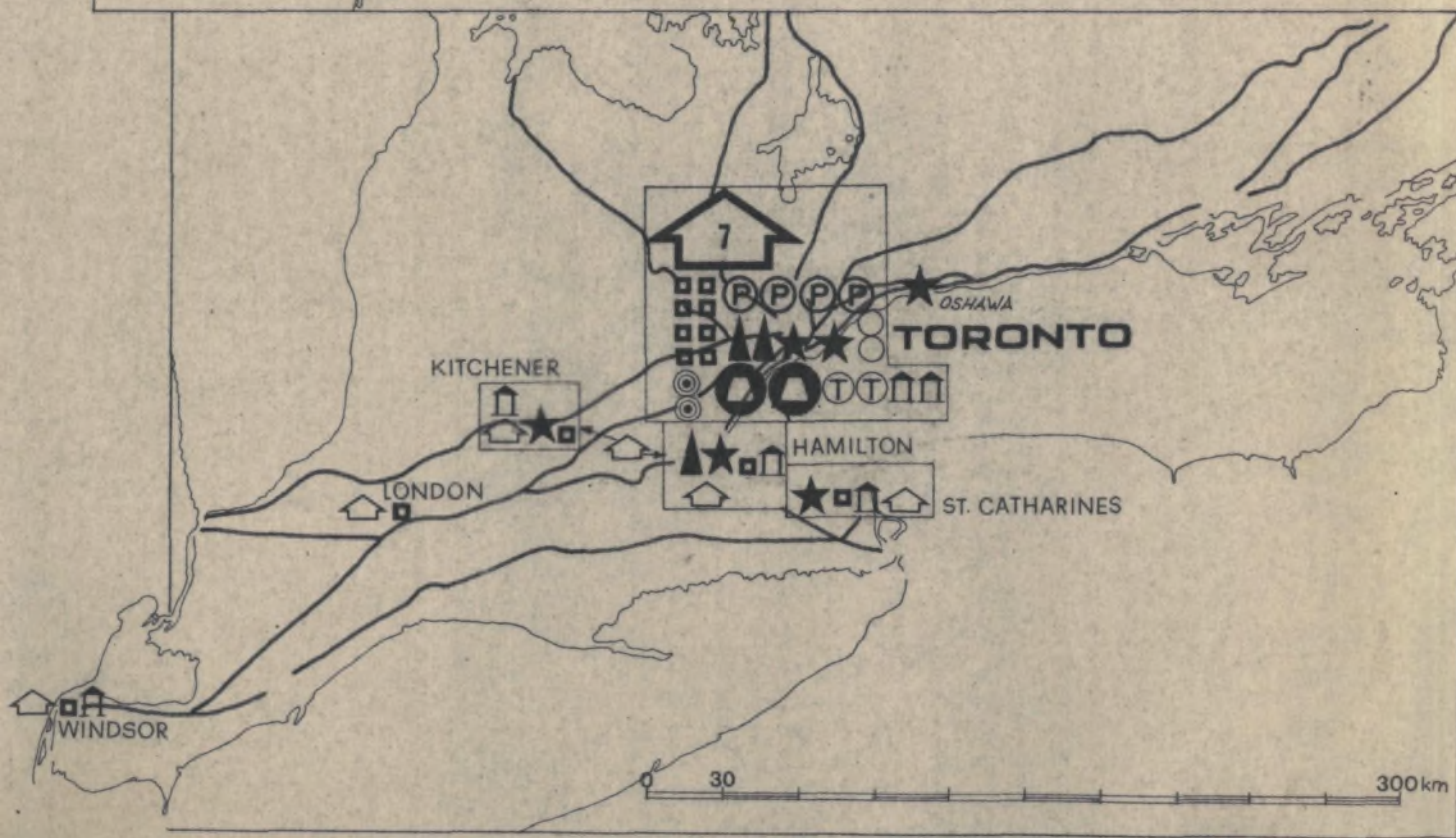
Prva deluje poleg slovenske župnije MF v Torontu; ima nekaj tisoč hranilnih vlog s skupno vrednostjo preko 8 milijonov kanadskih dolarjev. Omenjena hranilnica izdaja tudi glasilo "Naša moč". Ker je njeno vodstvo v rokah konservativnih krogov oziroma slovenske politične emigracije, je njen delež za razvoj kakršnihkoli odnosov z matično domovino nepomemben. Istop velja za hranilnico Janeza Ev. Kreka, ki je bila ustanovljena že leta 1954 (tudi njena vrednost se giblje okrog 10 milijonov kanadskih dolarjev);⁴ Večji pomen ima za politične institucije slovenske emigracije, saj tesno sodeluje s Slovensko narodno zvezo (Slovene National Federation), ki tiska mesečnik "Slovenska država"- glasilo nacionalno-šovinistične organizacije za "svobodno Slovenijo".

Ostale institucije slovenskih priseljencev v Kanadi so manjšega pomena. V dosedanjem delu naloge smo že omenili imigrantski tisk; t.j. revije slovenskih misijonarjev "Božja beseda" in pravkar omenjeno "Slovenske države". Med drugimi je potrebno omeniti le še radio-programe slovenskih priseljencev. Na karti je prikazano, da imajo Slovenci v Kanadi tri oddaje v slovenskem jeziku, od tega sta dve v Torontu, tretja pa je v Vancouveru. V vseh treh primerih gre za oddaje v okviru "multi-kulturnega" radia in so novejšega datuma. Program radijske postaje "Slovenski večer" v Torontu je na sporedu enkrat tedensko in traja eno uro. Druga radijska postaja, ki deluje v okviru jugoslovanskega programa pa namenja oddaji v slovenskem jeziku 15 minut dnevno. V Torontu se v zadnjih dveh letih pojavlja še tretja oddaja v slovenskem jeziku, in sicer enkrat tedensko v okviru jugoslovanskega programa. Tudi v tem primeru je slovenskemu programu namenjeno le nekaj minut. Pri navedbi radijskih programov velja še pripomniti, da so pripadniki nekaterih drugih jugoslovanskih etničnih skupnosti v

⁴Spominski letak ob 25.letnici ustanovitve Slovenske posejilnice in hranilnice "Janeza Ev. Kreka, Toronto 1979.

Kanadi v tem pogledu bolj organizirani.

Če na koncu našega naštevanja slovenskih priseljenjskih institucij omenimo še povezovanje teh institucij z matično domovino z institucijami v SR Sloveniji, ki se ukvarjajo z izseljensko problematiko, lahko brez predsodkov trdimo, da je v tem povezovanju še precej protislovnosti. Institucije slovenskih priseljencev, ki so v tesnem kontaktu z domovino so redke. Za povezovanje z domovino na kulturnem področju skrbi predvsem Kanadske-slovenska skupina za kulturne izmenjave, ki ima svoj sedež v Torontu. Zadovoljivo je tudi povezovanje z VFZ "Bled". Vse ostale oblike sodelovanja pa potekajo v glavnem na individualni ravni. To še zlasti velja za Toronto. Kje so vzroki za to relativno slabo povezanost slovenskih priseljencev v Kanadi (v institucionalnem pogledu) z matično domovino, bo mogoče nakasati šele po poglobljenih analizah odnosov posameznih institucij do matične domovine. Vsekakor pa lahko že na osnovi dosedanjega poznavanja problematike ugotovimo, da je pri tem očitna vloga slovenske politične emigracije in dela klerikalno usmerjene duhovščine.

KANADA - institucije slovenskih priseljencev l. 1980

★ ODSEK V PZ „BLED“	⊙ RADIO
▣ DRUŠTVO	⌂ DOPOLNILNA ŠOLA SLOVENŠČINE
⊕ BANKA	🏠 SLOVENSKI DOM
▲ CERKEV	
Ⓟ POLITIČNA ORGANIZACIJA	
Ⓣ TISK	
○ ŠPORTNO DRUŠTVO	

5. STIKI SLOVENSКИH PRISELJENCEV V KANADI Z MATIČNO DOMOVINO

5.1. Opredelevitev problematike vračanja izseljencev v domovino

Že v uvodnih poglavjih smo omenili, da je izseljevanje Slovencev v prekomorske dežele večinoma trajnega karakterja, čeprav so v začetku večinoma odhajali z namenom, da se po nekaj letih vrnejo v matično domovino. To še posebej velja za obdobje klasičnega izseljevanja pred vojno. V primeru Kanade smo ugotovili, da se je v obdobju med obema vojnama vrnilo v Slovenijo 1254 oseb ali 26,9 % števila izseljenih v to prekomorsko deželo v istem času.

Po drugi svetovni vojni je bilo vračanje zaradi različnih geografskih, ekonomskih in političnih vzrokov šibko v primerjavi z vračanjem začasno zaposlenih iz dežel Zahodne Evrope. Tomović (1978) je ocenil, da se je vrnilo iz Kanade v Jugoslavijo po drugi svetovni vojni le 5 % vseh izseljencev iz jugoslovanskih republik in pokrajin. Tudi v primeru Kanade lahko govorimo o nekoliko višji stopnji vračanja šele v obdobju sedemdesetih let, ko so tudi selitveni tokovi v prekomorske dežele nekoliko pridobili na začasnosti.

Da bi kar najbolj natančno opredelili karakter selitev Slovencev v Kanado, smo se lotili analize namena izseljencev glede trajanja njihovega selitvenega staja ob prihodu v Kanado in tudi analize dejanskega trajanja selitvenega staja. Z anketo smo ugotovili, da je kar 43,9 % Slovencev prišlo v Kanado z namenom trajne naselitve, 25,6 % jih je prišlo z namenom, da se bo po nekaj letih vrnejo v matično domovino, dobra četrtina prišlekov (27,4 %) pa o tem ni razmišljala (Genorio R.-Tomović V.1980). Omenjeni deleži pa veljajo le na splošno. Obstajajo velike razlike po posameznih fazah priseljevanja v Kanado. Anketirani nosilci gospodinjstev, ki so prišli v deželo v posameznih fazah v

letih 1931-1960, so prihajali predvsem z namenom, da se v Kanadi trajne naselijo. To si lahko razlagamo predvsem z nadpovprečno vlogo:

- priseljevanja slovenskih političnih beguncev in
- priseljevanje sorodnikov oseb, ki so se predhodno iselile iz Slovenije zaradi ekonomskih ali političnih razlogov.

Analiza podatkov ankete je po drugi strani pokazala, da je v času našega anketiranja le še 14,0 % slovenskih iseljencev v Kanadi razmišljalo o povratku v domovino. Relativnost tega deleža se potrdile dodatne analize podatkov iz ankete, ki so se nanašali na približno časovno opredelitev povratka. Tretjina anketiranih, ki še razmišlja o povratku v domovino, je navedla, da se bodo vrnil v teku prihodnjih petih let; kar dve tretjini od teh, ki še razmišljajo o povratku pa še ne ve, kdaj se bodo vrnil. Zanimivo je, da nihče ni opredelil povratka v času enega leta. Med tistimi, ki še razmišljajo o povratku, je večina prišla v Kanado po letu 1960.

Vsekakor nam navedeni podatki kažejo, da je v stvarnosti povratek v domovino pri slovenskih iseljencih v Kanadi izredno najhen po obsegu in ne dosega stopnje vračanja slovenskih iseljencev v obdobju med obema vojnama. Stvarne razmere kažejo, da se bodo vrnil le redki iz vrst novejšega ekonomskega iseljenstva. Pri iseljencih, ki se nameravajo vrniti v neli daljši prihodnosti, je vrnitev bolj izraz želja kot pa stvarnih možnosti. Zapolitev, prisotnost družinskih članov, šolanje otrok, znaten delež mešanih zakonov in še mnogi drugi vidiki onemogočajo povratek v domovino. Skupino, ki še ni časovno opredelila povratka, bi lahko uvrstili v tip abstraktnega vračanja; iseljenci prihajajo v domovino zgolj zaradi zadovoljevanja rekreacijske funkcije življenja (Gosar A., 1979). Anketa nam je potrdila, da ni veliko primerov konkretnega vračanja, nekaj jih najdemo le

med tistimi, ki se nameravajo vrniti v teku petih let.*

Omenjene nas vodi k zaključku, da so stiki slovenskih izseljencev v Kanado s matično domovino bistveno drugačnega značaja kot pri začasno zaposlenih v deželah Zahodne Evrope. Pri slednjih se močno pokažejo neposredni posegi v prostor matične domovine zaradi funkcije bivanja in deloma tudi dela; pri izseljencih v prekomorskih deželah pa večinoma le posegi, ki so povezani s funkcijo prostega časa. Ker pride pri izseljencih večinoma le do občasnih stikov s matično domovino, ki ima v bistvu značaj turističnih tokov, se bomo v nadaljevanju nekoliko bolj zaustavili le pri opredelitvi teh oblik vračanja v Slovenijo.

5. 2. Opredelitev obiskov priseljencev v domovini

Del slovenskih izseljencev v Kanadi zadovoljuje rekreacijsko funkcije s občasnimi obiski matične domovine oziroma domovine njihovih prednikov (v primeru druge, tretje ali četrte generacije). Tej funkciji smo vsekakor posvečali premalo pozornosti, čeprav ima globlje geografske, ekonomske, sociološke, psihološke in politične razsežnosti. Ker ni bil cilj pričujočega dela samo v analizi tega fenomena, se bomo le na kratko zaustavili pri opredelitvi glavnih značilnosti tega povezovanja izseljencev s matično domovino in skušali posredno ugotoviti tudi njegov geografski pomen. Pri tem smo se opirali na podatke ankete in podatke jugoslovanskih DK predstavništva v Kanadi.

Š ankete smo ugotovili, da izseljenci dokaj redno obiskujejo matično domovino. Več kot 80 % jih je po priselitvi v Kanado

*V času našega terenskega dela v Kanadi in tudi v času predhodnih obiskov avtorja naloge v Kanadi smo zasledili le tri primere konkretnega vračanja. V teh primerih si bodoči povratniki gradijo doma hiše. Povratniki so iz občin Grosuplje, Ljutomer in Ribnica.

še obiskale svoje domače kraje in le 16,8 % še ni bilo na obisku v domovini (glej tabelo 6). Velik delež izseljencev (24,8 %) takorekoč redno obiskuje matično domovino, pri nekaterih smo ugotovili, da preživljajo svoj letni dopust izključno samo v Sloveniji.+

Tabela 6:

Obiski izseljencev v domovini

Pogostnost obiskov	Št.	%
Enkrat	50	22,1
Dvakrat	56	24,8
Trikrat	26	11,5
Večkrat	56	24,8
Nikoli	38	16,8
Skupaj	226	100,0

Vir:

Anketa "Slovenci v Kanadi"

Seveda obstajajo v pogledu pogostnosti obiskov razlike med posameznimi skupinami izseljencev. Domovine ne obiskujejo predvsem osebe, ki so se izselile zaradi političnih razlogov (32,4 %) ali družinskih razlogov (27,0 %). Po drugi strani pa je zanimivo, da je dobra petina "političnih emigrantov" (21,4 %) še večkrat obiskala Slovenijo. Pri osebah, ki so se izselile zaradi družinskih vzrokov, je relativno visok delež razumljiv, če upoštevamo verižni karakter izseljevanja v Kanado in le še prisotnost daljnega sorodstva v matični domovini. (Glej tabelo 7).

*Anketo je izpolnil tudi nosilec gospodinjstva (lastnik potovalne agencije), ki je v času dvajsetletnega bivanja v Kanadi opravil še 27 obiskov v Sloveniji.

Tabela 7:

Pogostnost obiskov posameznih skupin izseljencev (glede na vzrok izselitve iz Slovenije) v
natični domovini (v %)

Pogostnost obiskov	Vzroki za izselitev iz Slovenije					
	Skupaj	Ekonomski	Družinski	Osební	Politični	Drugo
Enkrat	100,0	37,5	16,7	31,3	14,6	0,0
Dvakrat	100,0	50,9	16,4	21,8	9,1	1,8
Trikrat	100,0	40,0	20,0	32,0	0,0	8,0
Večkrat	100,0	39,3	16,1	16,1	21,4	7,1
Nikoli	100,0	21,6	27,0	18,9	32,4	0,0
Skupaj:	100,0	38,9	18,6	23,1	16,3	3,2

KONTINGENČNI KOFICIENT = 0,35

Vir: Anketa "Slovenci v Kanadi"

Pogostnost obiskov je relativno nizka tudi pri predvojnih ekonomskih izseljencih v Kanadi. Staronaseljenci so imeli zaradi nizkega socialno-ekonomskega položaja v Kanadi tudi v tem pogledu omejene možnosti, sedaj pa jih ovira tudi starost. Večjemu številu staronaseljencev je uspel le en obisk v Slovenijo, medtem ko smo s anketo ugotovili tudi primere brez obiskov. Slédnje skupino smo zabeležili predvsem v Niagarski regiji. Gre za nekdanje slovenske rudarje v rudnikih severnega Ontaria in Quebeca, ki so se v času druge svetovne vojne in po njej preselili na jug ter se posvetili sadjarstvu in vinogradništvu. Čeprav so se jim stvarni pogoji za življenje nekoliko izboljšali, je ostal njihov akcijski prostor izredno ozek. Osnovne življenjske funkcije so še naprej združevali v eni točki.

Med skupinami, ki so največkrat obiskale Slovenijo prevladujejo izseljenci iz obdobja petdesetih let in prve polovice šestdesetih let. Omenjena skupina se je že integrirala v novi družbi in si ustvarila pogoje, ki jim omogočajo občasno preživljanje letnega dopusta v matični domovini. Višje socialne skupine si v ta namen preurejajo tudi domačije svojih staršev, ki dobijo s tem tudi funkcije začasnega počitniškega bivališča. Z obiskom domačega kraja ter potovanji po Sloveniji (v te se vključuje tudi druga generacija, ki želi spoznati predvsem domovino svojih staršev) vplivajo na splošno povečan obseg turističnih tokov in uspešnost turističnega gospodarstva (upoštevati je potrebno močan devizni preliv).

Analiza regionalnega izvora obiskovalcev je pokazala, da je pogostnost obiskov matične domovine najvišja pri izseljencih iz Zahodne Slovenije, Severovzhodne Slovenije, Gorenjske; nekoliko nižja pa pri izseljencih iz Dolenjske in Notranjske. Pri slednjih je pač potrebno upoštevati relativno višji delež oseb, ki so se iselile zaradi političnih razlogov in tudi relativno višji delež predvojnih ekonomskih izseljencev. Skoraj polovica anketiranih nosilcev gospodinjstev, ki še niso

obiskali Slovenije, naureš ishaja iz občin Notranjske in Dolenjske.

Tudi analiza podatkov prosilcev potnih dovoljenj za potovanje v Jugoslavijo je potrdila naše zaključke, ki smo jih napravili na osnovi podatkov ankete. Pri Generalnem konzulatu SFRJ v Torontu smo zbirali podatke o slovenskih izseljencih, ki so v času od 1. januarja do 1. avgusta lanskega leta prosili za vstop v Jugoslavijo (v te kategorijo spadajo predvsem dvojni državljani) ali za podaljšanje jugoslovanskega pasoa zaradi potovanja v Jugoslavijo. Ugotovili smo, da je v tem času kar 745 slovenskih Kanadčanov iz province Ontario in Manitoba zaprosilo za potno dovoljenje zaradi obiska matične domovine. Med njimi je bilo tudi 188 oseb rojenih v Kanadi (druga ali tretja generacija) ali 25,2 % vseh obiskovalcev.

Tudi to pot smo ugotovili med obiskovalci največ izseljencev iz Severovzhodne Slovenije, in še posebej iz Prekmurja. V omejenem številu smo ugotovili kar 130 ali 17,4 % Prekmurcev. Med njimi pa tudi najvišji delež oseb, ki so zaradi obiska zaprosile za podaljšanje jugoslovanskega pasoa (17,6 %). V skupnem številu obiskovalcev je bilo le 12,7 % oseb s jugoslovanskim pasom. To nam hkrati kaže, da je večina Slovencev v Kanadi že prevzela kanadsko državljanstvo in da bodo trajno ostali v tej prekomorski deželi. Relativno višji delež oseb s jugoslovanskim potnim dovoljenjem pri Prekmurcih pa gre tudi na račun večje prisotnosti prebivalcev te regije v najnovjših selitvenih tokovih v prekomorske dežele. Med njimi je tudi relativno višji delež začasno zaposlenih oziroma oseb, ki se nameravajo vrniti v domovino po nekajletnem delovanju v Kanadi.

⁴Ker pokriva Generalni konzulat SFRJ v Torontu le provinci Ontario, Manitoba in Saskatchewan, nismo mogli zajeti vseh prosilcev v Kanadi. Po naših ocenah je bilo v preteklem letu na obisku v Sloveniji okrog 2.000 priseljencev in njihovih potomcev.

Omenjena analiza nam je hkrati potrdila regionalni izvor slovenskih izseljencev v Kanadi. Med obiskovalci predvsem prevladujejo izseljenci iz nekaterih občin osrednje in jugovzhodne Slovenije (Ljubljana-Viš, Grosuplje, Ribnica, Novo mesto, Črnomelj in Brežice), severovzhodne Slovenije (Maribor, Ptuj, Murska Sobota in Lendava) ter zahodne Slovenije (Ajdovščina, Nova Gorica, Sežana in Ilirska Bistrica); (glej karte

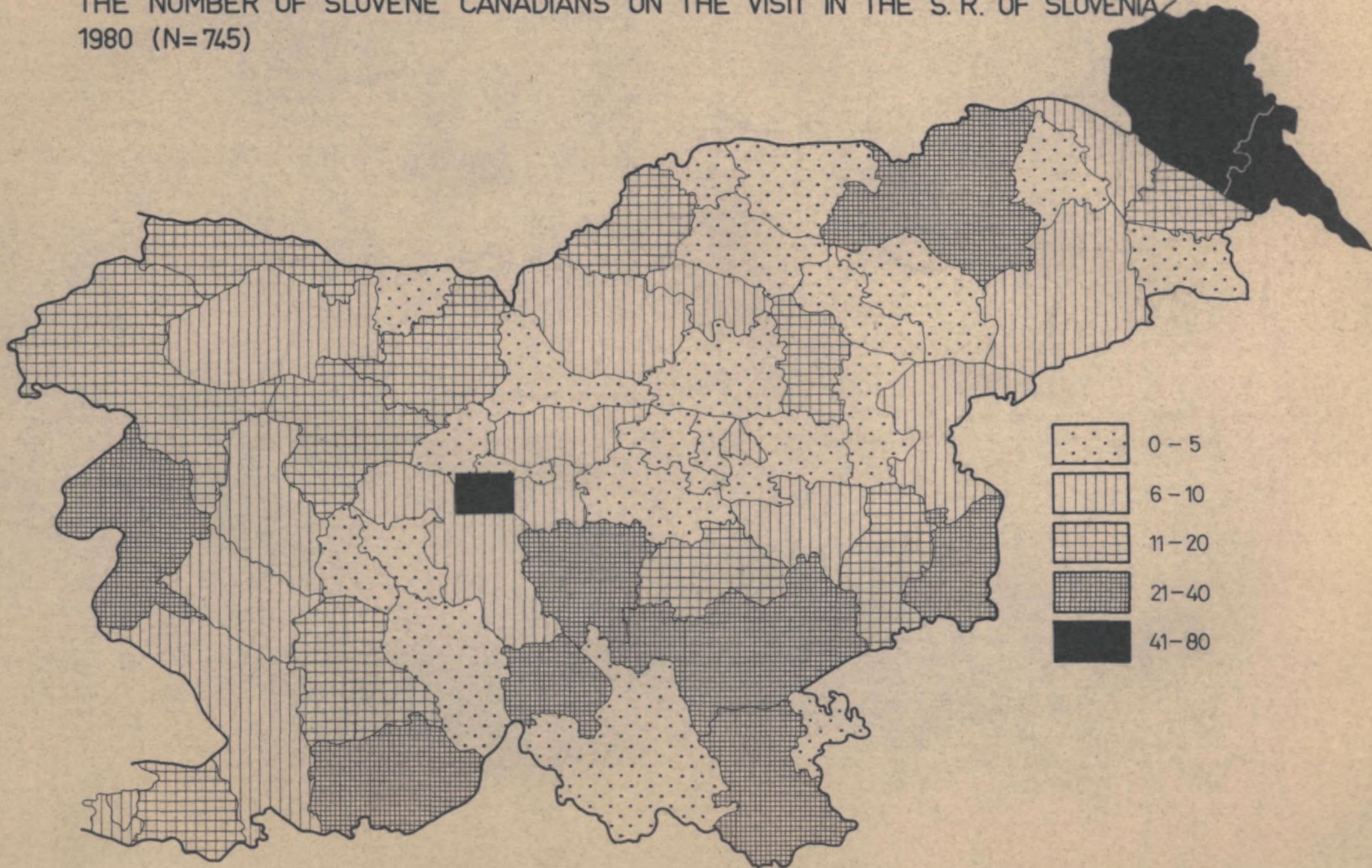
Podatke prosilcev potnih dovoljenj za vstop v Jugoslavijo smo v letošnjem letu dopolnili še s informacijami, ki smo jih dobili na konsularnem oddelku jugoslovanske ambasade v Ottawi; hkrati pa smo dopolnili tudi podatke za slovenske priseljence, ki so še v preostalih štirih mesecih preteklega leta naprosili za vstopne vize oziroma so podaljševali zaradi potovanja v domovino jugoslovanske potne dokumente. Na ta način smo kompletirali podatke za leto 1980. V naših analizah za leto 1980 niso vključeni podatki prosilcev iz British Columbie in dela Alberta, ki urejajo potna dovoljenja preko Generalnega konzulata SFRJ v Vancouveru. Kljub temu lahko trdimo, da smo v analizo za leto 1980 zajeli okrog 90 % priseljencev in njihovih potomcev, ki so tokrat preteklega leta obiskali matično domovino.

S pomočjo teh podatkov smo lahko dopolnili karte slovenskih naselbin v Kanadi, dobili pa smo vpogled tudi v poklicno strukturo obiskovalcev. Z naslovi prosilcev potnih dovoljenj smo ugotovili, da so prišli na obisk v matično domovino iz skoraj 100-ih kanadskih krajev. Med njimi so prevladovali izseljenci iz Toronta. Skoraj polovica vseh obiskovalcev je prišla ravno iz tega velenja z najvišje koncentracije Slovencev (glej tabelo 8). S tem smo ponovno potrdili naše predhodne analize o koncentraciji izseljencev v Torontu oziroma južnem Ontariu.

Dodatna analiza podatkov, ki se nanašajo na regionalno porazdelitev priseljencev ni pokazala odstopanj od že omenjenih karakteristik. Zaradi tega jim ne bomo namenili dodatne pozornosti.

Karta 19:

ŠTEVILO SLOVENSКИH KANADČANOV NA OBISKU V S R SLOVENIJI LETA 1980 (N=745)
THE NUMBER OF SLOVENE CANADIANS ON THE VISIT IN THE S. R. OF SLOVENIA
1980 (N=745)

Paš pa je zanimiva analiza strukture obiskovalcev po spolu in poklicu. V ta namen zadostuje že analiza prosilcev, ki so zaprosili v letu 1980 za vize na konzularnem oddelku naše ambasade v Ottawi.

Pri strukturi obiskovalcev po spolu ni razlik. Razlike med spoloma se pojavljajo pri poklicni strukturi. Medtem ko so med ženskami v prevladi gospodinje, so med moškimi delavci (drugačna opredelitev dejavnosti zaradi skromnih navedb, ki se nanašajo na poklic posameznikov ni nogoča). V strukturi obiskovalcev glede na poklic so udeleženi delavci 28,6 %, gospodinje pa 26,4 %. Obe skupini predstavljata več kot polovico vseh obiskovalcev glede na poklic. Relativno visok je tudi delež poklicev z visoko in višjo izobrazbo. Tudi ta podatek nam potrjuje predhodne analize o "begu možganov" v Kanado oziroma o vlogi kanadske imigracijske zakonodaje, ki je v obdobju po letu 1952 pri t.i. "neodvisnih prosilcih" vršila strogo selekcijo.

Občasno delovanje izseljencev v izvornem okolju ima pomembno vlogo tudi pri pretoku informacij, kar lahko sproži nove selektivne tokove. V primeru izseljevanja Slovencev v Kanado so ravno te informacije, ki so prihajale v določeno območje povzročale, da se je določen delež oseb odločilo za izselitev po oceni dobljenih informacij. V Kanado so prihajali na obisk k sorodnikom ali prijateljem ter pozneje zaprosili za stalno bivanje, nekateri pa so se vrnili domov.

Z opredelitvijo obiskov slovenskih izseljencev v Kanadi in njihovih potencev smo samo oposredili na nekatere značilnosti, ki so lastne temu pojavi. Opredelili smo kategorije izseljencev, ki se pogosto pojavljajo v domovini in tudi tiste, ki so v teh tokovih sodelovale manj ali celo nič. Njihovo zdajšnje delovanje v izvornem okolju ima posledice širših razsežnosti; za geografijo pa so pomembni predvsem neposredni učinki v prostoru;

Tabela 9:

Struktura priselencev na obisku v Sloveniji glede na spol
in poklic leta 1980

Poklic	Skupaj		Moški		Ženske	
	Št.	%	Št.	%	Št.	%
Poklic s visoko in višjo izobrazbo	15	100,0	9	60,2	4	30,8
Poklic s srednjo izobrazbo	20	100,0	12	60,0	8	40,0
Delavec	52	100,0	43	82,7	9	17,3
Gospodinja	43	100,0	0	0,0	43	100,0
Upokojen	9	100,0	7	77,8	2	22,2
Študent ali dijak	30	100,0	15	50,0	15	50,0
Drugo	10	100,0	5	50,0	5	50,0
Skupaj	192	100,0	91	50,0	91	50,0

Vir: Podatki konzularnega oddelka jugoslovanske ambasade v Ottawi.

ki so posledica:

- spremembe namembnosti nekdanje domačije zaradi poudarjene vloge rekreacijske funkcije,
- gradnje novih objektov zaradi zadovoljevanja rekreacijske funkcije,
- gradnje stanovanjskih in drugih objektov, ki bodo namenjeni funkciji bivanja ali celo dela po povratku iz Kanade (male primerov),
- gostna pomoč staršem za adaptacije obstoječih stanovanjskih in gospodarskih poslopij itd.

Posredno pa imajo velik vpliv z dotokom deviz, ki jih priseljenci potrebuje v času obiska doma ter na potovanju po domovini. Vsekakor so omejeni vidiki važnega pomena tudi za geografijo in jim bo potrebno v bodoče posvečati več prostora oziroma bo potrebna bolj kompleksna analiza pojavnih oblik sedanjega delovanja izseljencev v domačem kraju.

6. ZAKLJUČEK

V prišujoshi raziskovalni nalogi so teoretske in metodološke opredeljeni ter na konkretnem primeru razjasnjeni nekateri manj znani vidiki geografskega prouševanja mednarodnih selitev prebivalstva (selitveni proces, regionalni izvor iseljenecv, naoin poselitve priseljenecv v novem okolju, obseg iseljenke populacije, karakteristike iseljenecv pred odhodom v tujino in njihove značilnosti v novem geografskem okolju, socialnegeografske značilnosti priseljenecv v območjih s najvišje koncentracije prebivalstva in šlovekovih aktivnosti itd.).

V zadnjem delu naloge, ob teoretski in metodološki opredelitvi problematike prouševanja, obravnavamo institucije slovenskih priseljenecv v Kanadi, njihovo geografsko rasporeditev ter podrobno razčlenjujemo institucionalno mrežo priseljenecv. Posebno poglavje smo namenili problematiki vračanja iseljenecv v domovino za stalno in problematiki obšasnega delovanja iseljenecv v izvornem okolju. Ugotovili smo, da je povratek za stalno neznaten v primerjavi s vračanjem naših delavcev iz dežel Zahodne Evrope. Pri obravnavanju obiskov smo se osredotočili na pogostnost in funkcije obšasnega delovanja iseljenecv v izvornem okolju. Ob tem smo analizirali tudi njihov regionalni izvor, mesto bivanja v Kanadi ter strukture glede na spol in poklic. Na ta naoin smo obravnavali in delno opredelili še en problem, ki ishaja iz kompleksa problematike slovenskega iseljenstva, katerega pa bo potrebno v bodoče posvetiti še več pozornosti. To nam hkrati nalaga nove naloge pri nadaljnem prouševanju mednarodnih migracij v okviru geografije.

7. LITERATURA

1. Jugoslovanska literatura:

1. Baučić I.: Vanjske migracije radne snage kao faktor socijalno-ekonomskih promjena u seoskim sredinama, Sociologija sela 31/32, Zagreb 1971, str. 127-140.
2. Genorio R.-
Tomović V.: Anкета "Slovenci v Kanadi", Računalniško obdelano gradivo, Arhiv Inštituta za geografijo Univerze B.Kardelja v Ljubljani, Ljubljana 1980.
3. Genorio R.: Jugoslovani v Kanadi. Razvoj imigracijske politike in imigracije Jugoslovanov, Naši razgledi 29, št. 2, Ljubljana 1980, str. 60-61.
4. Genorio R.: Kanadski federalizem in nacionalno vprašanje, tipkopis, Ljubljana 1981, razmnoženo.
5. Genorio R.: Prispevek h geografiji slovenskega izseljenstva v Kanadi, Geografski vestnik LI, Ljubljana 1979, str. 43-53.
6. Genorko R.: The Post-war Emigration of Slovenes to Transatlantic Countries: Canadian Case, Referat, Tallahassee 1980, Razmnoženo.
7. Gosar A.: Geografska opredelitev regionalnega migracijskega cikla domincev med SR Slovenijo in inozemstvom, Magistrsko delo, Ljubljana 1979, Razmnoženo.
8. Ilešič S.: Glasovi o načelni problematiki geografije, Geografski vestnik XX-XXI, Ljubljana 1948/1949, str. 343-346; Ponatis v: Pogledi na geografijo, Ljubljana 1979, str. 55-65.

9. Klemenčič V.: Geografija prebivalstva Slovenije, Geografski vestnik XLIV, Ljubljana 1972, str. 153-157.
10. Klemenčič V.: Migracije stanovništva u Sloveniji, Cvijićev zbornik, Beograd 1968, str. 199-204.
11. Klemenčič V.: Prostorska diferenciacija Slovenije po selitveni mobilnosti prebivalstva, Geografski zbornik XII, SAZU, Ljubljana 1971, str. 137-219.
12. Klemenčič V.: Selitveni tokovi prebivalstva v Sloveniji, Slovenski iseljenški koledar 1970, Ljubljana 1970, str. 49.
13. Klinar P.: Mednarodne migracije, Sociološka in politološka knjižnica, Maribor 1976.
14. Lipoglavšek-Rakovec S.: Slovenski iseljenci, Geografski pregled predvojnega stanja, Geografski vestnik XIII, Ljubljana 1950, str. 3-58.
15. Tomović V.: Broj i društveni položaj naših iseljenika u Kanadi, Iseljeništvo naroda i narodnosti Jugoslavije, Zagreb 1978, str. 359-378.
16. Tomović V.: The Changing Pattern of Yugoslav Emigration to the U.S.A. and Canada, Case of Professionals, Referat, Tallahassee 1980, Razmnoženo.

2. Tuja literatura:

17. Ackerman E.: *Geography as a Fundamental Research Discipline*, Chicago 1958.
18. Berry B.: *Approaches to Regional Analysis: A Synthesis*, *Annals of the A.A.G.* LIV, 1964, str. 2-10.
19. Brookfield H.: *Questions on the Human Frontiers of Geography*, *Economic Geography* XL, 1964, str. 283-302.
20. Browne L.: *Immigration, Cultural Conflicts and Social Adjustments*, New York 1933.
21. Denko G. et al.: *Population Geography*, New York 1970.
22. Ganser K.: *Sozialgeographische Gliederung der Stadt München auf Grund der Verhaltensweise der Bevölkerung bei politischen Wahlen*, *Münchener Geographische Hefte*, H.23, München 1966.
23. Glenday D.: *Federalism in Canada: Problems and Prospects or the Limits of Legitimacy: The Parti Quebecois and the Federal State in Canada*; Tallahassee 1979, Razmnoženo.
24. Hagget P.: *Locational Analysis in Human Geography*, London 1965.
25. Lee E.: *A Theory of Migration, Demography*, Vol.3, N.1, 1966, str. 47-57.
26. Levesque R.: *For an Independent Quebec; Canadian Federalism; Myth of Reality*, Toronto 1977, str. 483-493.
27. Malory J.: *The Five Faces of Federalism; Canadian Federalism; Myth or Reality*, Toronto 1977, str. 19-30.

28. Mangalam J.: Human Migration: A Guide to Migration Literature in English, 1955-62, Lexington 1968.
29. Mangalam J.-
Schwarzweiler H.: Some Theoretical Guidelines Toward a Sociology of Migration, Population Studies, Chicago 1975, str. 173-187.
30. Morill R.: Migration and the Spread and Growth of Urban Settlements, Lund Studies in Geography, Series B, Vol. 26, Lund 1965.
31. Ole G.: Geographic Research and Human Spatial Interaction Theory: A Review of Pertinent Studies in Migration, Migration and Anthropology, Seattle 1970, str. 72-93.
32. Olsson G.: Distance and Human Interaction, Geografiska Annaler 47-B, 1965, str. 3-43.
33. Roseman C.: Wanderung als räumlicher und zeitlicher Prozess, Probleme der Bevölkerungsgeographie, Darmstadt 1978, str. 250-275.
34. Schaffer F.: Die Mobilität als raumverändernder Prozess, Geographical Papers 1, Zagreb 1970, str. 195-212.
35. Schaffer F.: Untersuchungen zur sozialgeographischen Situation und regionalen Mobilität in neuen Grosswohngebieten am Beispiel Ulm-Eselberg, Münchener geographische Hefte, H.32, München 1968.
36. Thomale E.: Geographische Verhaltensforschung, Marburger geographische Schiften, H.61, Marburg/Lahn 19745.

37. Trudeau P.: Federalism and the French Canadians, Toronto 1968.
38. Trudeau P.: Speech to the Nation: Quebec Election November 24, 1976; Canadian Federalism: Myth or Reality, Toronto 1977, str. 493-497.
39. Wilkie R.: On the Theory of Process in Human Geography: A Case Study of Migration in Rural Argentina, Doktorska disertacija, Washington University 1968.
40. Wolpert J.: Behavioral Aspects of the Decision to Migrate, Population Geography, New York 1970, str. 298-306/Ponatis prvotnega članka v: Papers and Proceedings of the Regional Science Association, 15, 1965.
41. Wolpert J.: The Decision Process in Spatial Context, Annals of the A.A.G. LIV, 1964, str. 557-558.
42. Worthington P.: Multiculturalism could destroy Canada, St.Catherines Standard, June 13/1968, str.4.

PRILOGA

1. PROGRAM RAZISKOVALNE NALOGE

1. Naslov naloge:

PROBLEMATIKA SLOVENSKEGA IZSELJENSTVA V KANADI - III.faza

2. Naslov organizacije, ki nalogo predlaga:

INŠTITUT ZA GEOGRAFIJO UNIVERZE EDVARDA KARDELJA V LJUBLJANI

3. Nosilec naloge:

mag. Rado Genorio, prof. geografije in sociologije

4. Izhodišče raziskave:

Izseljevanje Slovencev v prekooceanske dežele in na primeru Kanade, ki zavzema v okviru teh selitvenih tokov posebno mesto, časovno sovпада z obdobjem od začetka 20. stoletja pa do danes, ko se proces izseljevanja še vedno ni ustavil, čeprav karakter današnjih selitvenih tokov v to prekooceansko deželo Severne Amerike bistveno drugačen ter se v mnogočem razlikuje od načina poseljevanja, števila izseljencev, obsega poseljevanja, kakršno je bilo v obdobju pred prvo svetovno vojno, v obdobju med obema vojnama in ne nazadnje tudi v prvih povojnih letih - do leta 1960. Neodvisno od intenzitete izseljevanja in števila izseljencev iz Slovenije ter naseljevanja v Kanado, ki je bilo tekom stoletnega obdobja različno, obstajajo razne ocene, ki pričajo, da živi danes na teritoriju Kanade od 4000 do 40 000 Slovencev. Večina ali približno 80 % jih živi v naselbinskem pasu jugovzhodnega dela države (Ontario, Quebec), in sicer od Montreala preko Toronta, Hamiltona, Niagare pa do Thunder Bay-a. Večja naselbinska jedra so še v Edmontonu, Winnipegu, Calgary-ju in Vancouverju.

Ogromna prostranstva Kanade in s tem v zvezi razdalje med posameznimi centri družbenega življenja predstavlja nevarnost, da Slovenci v manjših naselbinskih jedrih izgube socialne stike z ostalimi rojaki kot tudi z matično deželo. Zaradi ostarevanja izseljencev iz prve generacije ter amerikanizacije druge in tretje generacije izseljencev, obstajajo težave, da se tudi Slovenci v večjih naselbinskih jedrih industrijskega jugovzhoda postopoma amerikanizirajo - postanejo Kanadčani - ter izgube svoje etnične značilnosti. Povojna politična emigracija in kasnejša ekonomska sta poskrbeli, da se te tendence asimilacije vsaj za nekaj časa zaustavile. Izseljeniške vrste se se ob dotoku novih priseljencev okrepile, s tem pa tudi njihovo delovanje.

a. Dopredanje raziskave procesov izseljevanja v prekomorske dežele, naselbinske strukture, kulturno-prosvetne organiziranosti, politične usmerjenosti, socialne in prostorske mobilnosti Slovencev v Kanadi, procesov asimilacije itd., so bile naložbe in se bazirale zgolj na deskriptivnem in informativnem prikazovanju problematike.

b. Delovna hipoteza: Naloga bo temeljila:

- na prikazu dejavnikov, ki so vplivali na odselitev v to prekomorsko deželo in sicer v okviru t.i. "Push-pull" teorije,
- napredovanju dejanske razprostranjenosti slovenskih izseljencev v Kanadi po posameznih jedrih bivanja,
- na ugotavljanju števila slovenskih izseljencev v Kanadi s pomočjo analize kanadskega uradnega statističnega popisa iz leta 1971 ter na osnovi ocen za poznejše obdobje,
- na proučevanju socialne in prostorske mobilnosti izseljencev v torontski metropolitanski regiji, procesov asimilacije in akulturacije ter na ugotavljanju socialne strukture vseh izseljeniških generacij,
- na prikazu organiziranosti izseljeniških skupin v kulturnem, političnem in gospodarskem smislu,
- na ugotavljanju njihove vloge v povezovanju med deželo bivanja in matično deželo.

Teoretično in metodološko bo zasnovano tako, da bo služila kot model pri nadaljnjem proučevanju slovenskih izseljencev po svetu. V prvem letu bodo obdelani procesi, ki so opisani v prvih treh odstavkih.

c. Isdelava naloge: Nosilec naloge se je že v toku študija na Oddelku za geografijo FF izkazal pri proučevanju tovrstne problematike. Poleg tega je v letih 1973 in 1976 dalj časa bival v Torontu, kjer je bil v neposrednem kontaktu s slovenskimi izseljenci. Tako se je že zelo zgodaj seznanil s problematiko njihovega delovanja v prostoru. V želji, da bi po uspešno opravljeni diplomski študijski preji znanstveno pristopil k proučevanju izseljenstva, je že v času bivanja v Kanadi in ZDA navezal številne stike z našimi rojaki ter s njihovimi organizacijami, v obojestranski želji, da se ta celovita problematika na primeru kanadskih Slovencev podrobneje osvetli. Raziskava naj bi zajela prostor celotne Kanade, še posebno pa območje poselitvenih jeder v provincah Ontario in Quebec.

5. Definicija cilja in namen raziskave: Osnovni namen raziskave je, da v kar najkrajšem času postručese Slovence v Kanadi in doma s celotno študijo, kjer bo poleg procesov izseljevanja organiziranosti izseljencev, prosvetno kulturnega delovanja v okviru društev, socialne in prostorske mobilnosti - prikazana tudi njihova vloga v povezovanju s matično domovino. Dokumentacija bo imela znanstveno vrednost (teoretski in metodološki pristop) ter tudi uporabnost za družbeno ekonomske potrebe slovenske družbe, hkrati pa tudi za izseljence v Kanadi.

6. Uresničitev naloge: Doseganje raziskave: se skromnega obsega in osvetljuje samo nekatere probleme iz življenja izseljencev. Ne zgolj informativnega značaja. Ob solidnem strokovnem pristopu bodo rezultati pričujoče naloge širšega družbenega

pomena, kar bodo osvetljeni procesi, ki jih ob sedanjem površnem poznavanju problematike samo predpostavljamo. Poleg tega je skrajni čas, da se sistematsko pristopi k proučevanju izseljenške problematike na splošno. Ob načrtnem proučevanju zdanske problematike, problemov manjšin, je bila izseljenška tematika daleč v ozadju. Skrajni čas je, da se tudi izseljen-čem posveti več pozornosti. Tega pa ni mogoče brez sistematskega znanstvenega pristopa, ki osvetljuje vse oblike njihove aktivnosti. S tem bi bila dana spodbuda za nadaljnje proučevanje Slovencev in drugih jugoslovanskih narodov v izseljenstvu.

7. Program raziskave v tretjem letu:

1. Proučevanje institucij slovenskih priseljencev.

Podatke bomo zbrali s pomočjo terenskega dela in s pomočjo ankete.

2. Povezovanje izseljencev z natično domovino.

Podatke bomo zbrali pri jugoslovanskih BK predstavništvih in s anketo..

8. Uporabnost rezultatov:

Delo je zasnovano interdisciplinarno, kar je osnovni predpogoj za kar najcelovitejši prikaz omenjene problematike. Nosilec naloge se bo ob delu sproti konsultiral s strokovnjaki-politologi, demografi, sociologi, zgodovinarji, sociolingvisti, da bo ob zbrani gradivi interpretacije res najboljše. Rezultati bodo služili Slovencev v izseljeništvu kot tudi v natični deželi, predvsem pa političnim organom in znanstveno-pedagoškim institucijam.

9. Utemeljitev predlagane naloge lahko ocenijo priznani strokovnjaki, ki se ukvarjajo s problemi migracij.

V okviru ustreznih društvenih ali upravnih političnih teles:

Komisija za manjšinska in izseljenska vprašanja pri RK SZDL,
Komisija za mednarodne odnose pri Skupščini SRK, Slovenska
izseljenska matice, Komite za mednarodne odnose Izvršnega
sveta BR Slovenije ter Diplomatsko konzularna predstavni-
štva SFRJ v Kanadi.

Nosilec naloge:
mag. Rado Genorio

Direktor:
mag. Dušan Fatur

2. ANKETA: SLOVENCJI V KANADI

1. Spol: a) _____ moški b) _____ ženski
2. Leto vašega rojstva: _____
3. Stan: a) _____ poročen-a b) _____ samaki-a c) _____ vdovec-a d) _____ ločen-a
4. Kraj rojstva (navedite kraj, regijo, republiko, provinco in državo):
_____ ; _____ ; _____ ; _____
5. Izobrazba (dokončana šola): a) manj kot 8 let šole b) _____ 8 let šole
c) _____ vajeniška, poklicna šola d) _____ srednja šola (gimnazija, tehnična, medicinska, ekonomska, e) _____ višja, visoka šola (fakulteta)
6. Ali ste se dodatno šolali v Kanadi? a) _____ da, koliko let? _____
b) _____ ne
7. Državljanstvo: a) _____ kanadsko b) _____ jugoslovansko c) _____ dvojno kanadsko in jugoslovansko d) _____ drugo
8. Kdaj ste prišli v Kanado (leto priselitve)? _____
9. Kaj je bil glavni vzrok vaši iselitvi iz Slovenije? a) _____ ekonomski
b) _____ družinski c) _____ osebni d) _____ politični e) _____ drugo
10. Kdo je bistveno vplival, da ste prišli ravno v Kanado? a) _____ ženska (mož)
b) _____ starši, drugi sorodniki c) _____ prijatelji d) _____ reklame v časopisih in drugje e) _____ kanadski imigracijski uradnik f) _____ drugo
11. Kdo vam je plačal stroške potovanja v Kanado? a) _____ sam-a b) _____ žena (mož), starši, drugi sorodniki c) _____ prijatelj d) _____ organizacija za pomoč beguncem e) _____ podporni ali cerkvena organizacija f) _____ drugo

12. S kakšnim namenom ste prišli v Kanado? a) da se tu za stalno naselimo
b) da se po nekaj letih vrnemo domov c) da se po nekaj letih preselimo v neko drugo deželo d) o tem nisem razmišljal

13. Kakšen je vaš ^{delovni} sedanji/položaj v Kanadi a) redno zaposlen-a
b) zaposlen-a in iščem službe c) delam občasno d) upokojen-a
e) študent f) imam svoj "biznis" g) posedujem farmo in se ukvarjam le s kmetijstvom h) nesposoben za delo i) drugo

14. Vaš poklic v domovini pred izselitvijo? _____

15. Kakšen položaj ste imeli v službi doma v Sloveniji? a) opravljal-a sem vodilne funkcije b) bil-a brez teh funkcij c) bil-a sem net zaposlen-a

16. Prosimo, da navedete vse poklice(dela), ki ste jih opravljali po prihodu v Kanado ter kraj in čas dela:

POKLIC	ČAS DELA	KRAJ
1.....		
2.....		
3.....		
4.....		
5.....		
5. Sedanji poklic:	_____	

17. Koliko časa potrebujete do sedanjega delovnega mesta (službe)?
a) manj kot 10 min. b) 10-19 min. c) 20-29 min. d) 30 min. in več

18. Kako prihajate v službo? a) s osebnim avtomobilom b) s avtobusom ali podzemsko železnico c) s tovornjakom d) s motornim ali navadnim kolesom e) hodim peš

19. Kje ste stanovali po prihodu v Kanado (stanovanjski pogoji)?
a) v baraki b) v delavskih kampih c) v najemniški sobi d) v svojem stanovanju e) v najemniški hiši f) v svoji hiši g) drugo

20. Kje živite danes (vaši sedanji stanovanjski pogoji)? a) __v lastni hiši
b) __v lastnem stanovanju v stanovanjskem bloku c) __v najemniški hiši
d) __v najemniškem stanovanju e) __v najemniški sobi f) __drugo
21. Ali imate svojo "vikend" hišo? a) __da, kje? _____
b) __ne
22. Sledeče vprašanje je namenjeno samo Slovincem v Torontu. V slučaju, da ste se v zadnjih petih letih preselili znotraj mesta, navedite vzrok za ta postopek:
a) __boljšanje ekonomskega položaja b) __sprememba števila družinskih članov c) __nezadovoljstvo s sosedi d) __neustrezno okolje (hrup, onesnažen zrak, ...) e) __gradnja stanovanjskih objektov v neposredni okolici f) __drugo
23. Koliko je znašal zaslužek vaše družine v preteklem letu (samo doma živskih)? a) __manj kot \$10.000 b) __\$10.000-19000 c) __\$20.000
d) __\$30.000-39.000 e) __\$40.000 in več
24. Kje ste spoznali vašo ženo(moža)? a) __v Sloveniji b) __v Kanadi
c) __v drugi deželi? kje? _____
25. Kakšne narodnosti je vaša žena(moš)? _____
26. Kdaj je prišla-al v Kanado (leto priselitve)? _____
27. Če imate otroke, navedite za vsakega posebej (tudi za tiste, ki trenutno živijo s vami):
	spol	leto rojstva	poklic (če ni v šoli)	za poročene narodnost zakonca	sedanji kraj bivanja
1. otrok.....					
2. otrok.....					
3. otrok.....					
4. otrok.....					
5. otrok.....					

28. Kakšno šolo obiskujejo vaši otroci? a) _____ ljudsko šolo b) _____ kato-
liško šolo
29. Ali vaši otroci obiskujejo oz. so obiskovali dopolnilno šolo za
slovenski jezik?
a) _____ da b) _____ ne
30. Kateri jezik največ govorite doma?
a) starši med seboj: _____
b) starši in otroci _____
c) otroci med seboj: _____
31. Katere jezike še dobro obvladate poleg tistega, ki ga največ upo-
rabljate doma?
_____, _____, _____, _____
32. Ali ste član kakšne slovenske organizacije ali društva v Kanadi?
a) _____ da b) _____ ne
33. Ali ste član kakšne kanadske organizacije ali društva? a) _____ da
b) _____ ne
34. V katerem jeziku največkrat spremljate maše in druge cerkvene
obrede?
a) _____ v slovenskem b) _____ v srbohrvatskem c) _____ v angleškem d) _____ v francos-
kem e) _____ v italijanskem f) _____ v drugem jeziku g) _____ ne hodim v
cerkev
35. Kako pogosto hodite v slovensko cerkev? a) _____ tedensko b) _____ mesečno
c) _____ nekajkrat v letu d) _____ enkrat v letu e) _____ nikoli ne grem v
slovensko cerkev
36. Ali imate v Kanadi prijatelje drugih narodnosti?
a) _____ da, katerih (naštej): _____, _____, _____, _____
b) _____ ne
37. Kako pogosto obiskujete slovenske prijatelje? a) _____ skoraj vsaki dan
b) _____ tedensko c) _____ dvakrat v mesecu d) _____ enkrat mesečno
e) _____ včasih f) _____ nimam slovenskih prijateljev v Kanadi

38. Ali berete slovenske knjige? a) ___ da b) ___ ne
39. Ali berete slovenske časopise in revije? a) ___ da b) ___ ne
40. Katere časopise, revije ali knjige, ki izhajajo v slovenščini, najrajši prebirate?
a) ___ tiste, ki jih dobivamo iz Jugoslavije b) ___ tiste, ki izhajajo v Kanadi, ZDA in drugih deželah c) ___ beremo oboje, ne delamo razlik
41. Navedite slovenske časopise, revije ali knjižne zbirke na katere ste redno naročeni:
a) časopisi
b) revije
c) knjižne zbirke
42. Ali vzdržujete stike s Slovenci v matični domovini? a) ___ da
b) ___ ne c) ___ včasih
43. Kolikokrat ste že bili v Sloveniji po priselitvi v Kanado?
a) ___ enkrat b) ___ dvakrat c) ___ trikrat d) ___ večkrat e) ___ nisem še bil-a v Sloveniji
44. Ali so vaši otroci že obiskali Slovenijo? a) ___ da b) ___ ne
45. Kje ponavadi preživljate svoj letni dopust? a) ___ v Kanadi
b) ___ v ZDA c) ___ v Jugoslaviji d) ___ drugje v Evropi e) ___ drugo
46. Kje preživljate svoj prosti čas ob koncu tedna? a) ___ doma b) ___ v svoji "vikend"hiši c) ___ na letoviščih slovenskih društev d) ___ na letoviščih drugih narodnosti e) ___ drugo
47. Ali se nameravate vrniti v Slovenijo? a) ___ da b) ___ ne
Če je odgovor "da", navedite kdaj se nameravate vrniti? a) ___ prihodnje leto b) ___ v naslednjih petih letih c) ___ še ne vem
Če je odgovor "ne", vas prosimo, da opišete razlog: _____

48. Kateri od navedenih opisov najbolj ustreza vašemu dosedanjemu bivanju v Kanadi?

- a) _____ molče prenašam težave, treba se je prilagoditi razmeram
- b) _____ pri delu se je potrebno prilagoditi, doma in s prijatelji pa živim po svoje
- c) _____ počutim se kot tujec, držim se zase ali pa se družim le s Slovenci
- d) _____ na kanadske razmere sem se privadil-a, zadovoljen-na sem, da sem v Kanadi
- e) _____ nobeden od teh opisov ne ustreza, težko bi označil-a dosedanje bivanje v Kanadi.

Opombe:

HVALA LEPA ZA VAŠE SODELOVANJE

Prosimo, da pošljete anketo na sledeči naslov:

DEPARTMENT OF SOCIOLOGY, BROCK UNIVERSITY, St. Catharines, Ontario, L2S

3A1

3. OPOMBE NEKATERIH ANKETIRANCEV NA ZAKLJUČKU VPRAŠALNE POLE

Šifra
ankete

001. Najlepša hvala prof. Radu Genorio in vsem sodelavcem, ki so pripomogli k tej anketi. Dobro se počutimo, ker se v Sloveniji zanimajo za naše življenje v Kanadi.
002. Dr. Waltson, you are supporting Communist activity and their surveillance of Slovenian people.
003. Lani poleti se je morilec Frakelj pojavil na Slovenskem Parku (letovišče društva z enakim imenom, op.p.) v družbi Ivana Palčiča iz Hamiltona in drugih zlikavcev. Od kod to poznanstvo? Ali mar iz Barja? Kozlarjeve gošče? Tudi to bomo izvedeli.....
012. Doma je za upokoјence lepše življenje kot tu v Kanadi.
014. Domov se ne bom vrnil. Pravi odgovor na "NE" je dolg kot slabo leto. Da bom kratek in jedrnat. Občutek imam, da mi iz Kanade z dolarji v šepu niso dobrodošli doma. Naš način življenja je drugačne barve in okusa, doma pa nam preti zavist. To sem doživel osebno.

Da omenim še nekaj stvari, katere zanimajo vas posebno in pa tudi Matico v Ljubljani. Osebno mislim, da tukaj 70-80 % Slovencev ne želi izraziti svojih osebnih želja. Zakaj? Ker je vedno nekje nekdo, ki bo povedal nekemu. Lahko rečemo, da bi se kar veliko ljudi vrnilo v domovino. Kot nam je poznano, so nekateri to tudi naredili. Vrnili so se v Slovenijo, ostali tam nekaj let, potem pa so se vrnil nazaj. Zakaj? Sami so povedali, da so tam na vodilnih položajih osebe naših let (okrog 50 let,

op.p.) in nas gledajo drugače kot svoje državljane. Imamo primere, ko so nekateri začeli z obrtnimi dejavnostmi (gostinstvo, avtoprevoznništvo) in so jim dovolili dve leti več ali manj prosto delovanje. Nato pa so začeli nabijati davke, da so morali opustiti obrt ali pa vse izgubiti. Torej tega se Slovenci tukaj bojijo. Tu delamo in napredujemo, doma bi bili onemogočeni iz kdo ve kakšnih razlogov.

o19. V Kanadi sem zadovoljen z življenjem. Vendar je to odvisno od poklicnih značilnosti in marljivosti posameznikov. Razočaran sem nad šolskim sistemom, predvsem v osnovnih šolah.

o22. Zelo nas veseli, da se še kdo spomni iz predrage Slovenije nas Slovencev v Kanadi. Povem vam čisto po pravici, kako se mi tukaj počutimo. Tukaj smo se kar dobro vživeli, toda naše Slovenije ne moremo in je tudi ne bomo pozabili. Stalno nas nekaj vleče nazaj kot nekakšen magnet. Jaz sem bila stara 24 let, ko sem jo zapustila. Živela sem devet let v Švici, v Kanadi pa sem še sedem let. V Evropi se človek povsod počuti kot tujec. Tega v Kanadi ni, ker smo vsi tuji.

o31. Treba se je boriti za svoj obstoj, posebno pri delu, ker Angleži mislijo, da so več vredni kot ljudje drugih narodnosti. Vendar smo drugi bolj sposobni in delovni kot Angleži oziroma Anglokanadčani. Oni pač bolj obvladajo jezik.

o33. Zadovoljen sem, da sem v Kanadi. A še vedno se počutim kot tujec v drugi deželi.

o34. Hvala lepa. Želim vam mnogo uspeha.

o44. V Kanado sem prišel mlad in sem se privadil razmeram. Imam veliko prijateljev in živim na svojem posestvu še 44 let. Takrat so bili zaradi depresije težki časi,

kakor po celem svetu. Sedaj dobivem pokojnino.

o47. Kanada je blagoslovljena dežela.

o48. Prepričan sem, da bi bilo prav in koristno za obe strani, da se stiki med izseljenci in matično deželo po uradni poti vzdržujejo le potem društvenih uradnikov v dotičnem kraju. Ravno tako naj kulturalne skupine, športniki, umetniki, ki nas obiščeje z novinarji, dobijo anov za publikacije od društvenih delavcev, ki se ali so se aktivno ukvarjali z društvom. Podatke o zgodovini in nas v tem kraju (St. Catharines, op.p.) boste našli največ pri društvih.

Bili ste poslani sem z namenom, da nas in našo zgodovino raziščete. Zato bi bilo prav, da prisostvujete na društvenem sestanku ali kakšni prireditvi - spoznate ljudi, katere obravnavate. Želel bi, da bi bila vaša knjiga objektivna, resnica je vedno le ena. Večkrat je bilo o nas kaj napisanega, na žalost so bili včasih viri informacij ljudje, ki nočejo sodelovati v društvih in je bilo njihovo poročilo le za njihove osebne reklamne namene. To prizadene vse marljive in velikokrat vzame volje in potrpežljivost, saj se poštutijo pozabljene.

Resnično nacionalno ponosni Slovenci so tu le skromni ljudje, ki sodelujejo v društvih. Želim vam veliko uspeha pri vašem delu in prijetno bivanje v Kanadi. Pa brez zamere!

o51. Tu v Kanadi sem se kar privadila. Največ zato, ker imamo dosti slovenskih prijateljev in tudi naše društvo veliko pomaga pri tem. Oba s možem sva zelo aktivna pri našem društvu. Jaz sem v odboru že sedem let, nekaj let sem bila tudi tajnica.

Da se ne nameravamo vrniti v domovino, je več razlogov. Eden največjih so otroci, ki jih je težko vzeti iz angleške šole. V Sloveniji bi morali začeti vse znova. Otroci sicer obiskujejo tečaj slovenskega jezika v okviru dopolnilne šole pri društvu in tudi doma govorimo slovensko, toda njim je angleško misliti še vedno lažje.

- e52. Brežen je lahko vsaki Slovenec, ki se je naselil v Kanadi. Tukaj je možnost za vsakega človeka, ki hoče delati in skrbeti.
- e67. V Kanadi živim 16 krutih in arsljih let. Edina tolažba so mi otroci in žena. Najbolj pa čakam dneva, ko se bom za stalno preselil v naše ljube in tople domovino Slovenijo oziroma Jugoslavijo. Sem zaveden Slovenec in Jugoslovan. Otroci lepe obvladajo slovenski jezik, na kar sem ponosen. Ostal bom ponosen in zvest sin naše drage domovine Slovenije in Jugoslavije.
- e70. Potrebno bi bilo več sodelovanja z matično domovino na kulturni in prosvetni ravni; in tudi na socialno-ekonomski, npr. vprašanje upokožencev.
- e72. Težko se je prilagoditi sistemu, ko človek živi 26 let v jugoslovanskem socializmu. Še težje pa je razumeti nekatere naše ljudi. V novem svetu sem tujec in to bom tudi ostal kot vsi priseljenci. Želja za enotnim slovenstvom ali jugoslovanstvom obstaja tudi v Kanadi.
- e80. Tu je preveč slovenskih društev in organizacij!
- e90. "SVUDA JE PROČI - DOMA JE DOČI" - Starši so samo eni - držav je pa dosti. Želim vsem Slovencem, tudi tistim, ki razumejo slovensko besedo, vse najboljše - mir in svobodo.

094. Verjetno bi se vrnil še pred leti, če bi doma dobil gradbeno dovoljenje, ko so bili otroci še majhni. Veliko lažje bi bilo, če bi bili oproščeni carine in prometnega davka.

Vsak začetek je težak. Če bi vnaprej vedel, kaj te čaka in kako se boš počutil med tujci, bi gotovo raje ostal doma. Pa človek tega ne ve, dokler sam ne spozna. Potem se počasi vkljiviš v novo okolje, spoznaš ljudi, se naučiš angleščine in je malo lažje. Ne počutiš se izoliranega in lažje slediš dogajanjem. Slovenci so v glavnem dobri delavci, varčni in tudi v tujini dobro napredujejo.

100. Če bi imela Jugoslavija bolj redno in točno avionsko povezavo - mislim na JAT - bi veliko več Jugoslovanov obiskalo domovino in bi prineslo več deviz. Sam ne bom nikoli več poteval z JAT-om.

106. V materialnih in finančnih ozirih nam ne manjka nič. Pogrešamo naše gore in doline, naše veselo družabno življenje. Kanada je bogata, toda ta način življenja kot ga ima povprečen Kanadčan in tudi mi z njimi je vendar nekam divji, prazen in hladen.

107. Upam, da bo vaša študija prikazala pravo podobo vseh Slovencev v Kanadi. Koledar Slovenske izseljenske matice npr. enostavno ni omenjal delovanja ljudi okrog župnijskih organizacij pred nekaj leti, ko sem ga še bral. Ideološka neustrpnost ne bo rodila uspehov. Rad bi še to dodal, da imajo tudi Slovenci vpliv na družbo, ki se označili odgovor 48d!

108. Veliko vprašanj in premalo ljudi, katerim lahko naupaš!

111. Zelo redko se družim s Slovenci, ker povprečnega človeka ne zanimajo stvari, katere so za mene jedraste važnosti, kot klasična glasba, vere sveta (budizem, kristjanstvo, sarcastrijanizem) itd. Posebno pa me zanima misticizem in ta stvar ne zanima materialistov kot je povprečen Slovenec in seveda

99 % ostalega naroda tudi.

114. Naša emigracija je tu precej razdvojena. Večina, bi rekel, je prišla sem takoj po vojni in ta ima svoje centre v slovenskih cerkvah in njihovih organizacijah. Gre v glavnem za "bele" in njih simpatizerje, ki so se pred sedanjo Jugoslavijo usaknili od vsega začetka in je v resnici ne poznajo. Nekaj nas je tudi poznejših emigrantov, partizenskih simpatizerjev in partisanov, ki smo Jugoslavijo dobro spoznali, a se žal nismo mogli sprijasniti z njenim političnim sistemom in njegovimi prijemi v družbenem razvoju.

Mnogo nas, tako enih kot drugih, bi se še vedno vrnilo domov, ako bi ekonomske in politične razmere to dovolile. Vedeti pa je treba, da leta tečejo. Vrnitev postaja iz leta v leto težja in to predvsem iz ekonomskih razlogov (neprenealjiva pokojnina, vrednost pokojnine, bolezni, otroci poročeni v Kanadi in ki se ne bodo vrnilo itd.). V tem pogledu je predvojna, stara emigracija, praktično izgubljena.

115. Rade volje izpolnim. Ves, da je to "ene sorte" UDBINA tajna nabiralna akcija informacij. Komunistem je inteligenca v Sloveniji tako pokvaril, da se niti sami sebe ne sramujejo. Če bi Slovenci imeli kaj časti, vsaj nova generacija, bi ne govorili več o nesašeljenih. To kar nekateri vaši častnikarji pišejo v knjigah in revijah še sa v "štalo"ni. Če bi bili komunisti ljudje, bi mi dali vsaj sa jesti. Iz Jugoslavije pošiljate le časopise v cirilici (sa Srbe). Domov se bom vrnil, ko bo v Sloveniji savladal pluralizem. Prosim, pojdite si ogledati "Valle de los Caídos"!

Nihče, ki ni rojen tu, ne bo nikdar niti jezikovno niti drugače Kanadčan. Za te ni potrebno imeti diplome sociologa. Otrokom rojenim tukaj pa je Slovenija deveta briga. Tega je kriva Izzeljenška matica in pa rešim doma. Kaj vse bi

lahko emigranti doprinesli Sloveniji. A tam se greste "heroje". Celo humanisti niste. Če bi bili, ne bi delali teatra velo s na pol mrtvim Titom. Tako, da se je celi svet sgražal. Ne pripadam pa političnim organizacijam, ker mi sadostuje, da sem Slovenec. Prstne odtise lahko vzamete, če hočete!

136. Želim vsem Slovencem sreče, zdravja in dolgo let življenja v Kanadi.
138. Kanada je dobra dežela, vendar ni moja domovina.
143. Dolga doba odsotnosti preprečuje povratek. Tujec pred nepoznanini - tako tujec pri sinu, snahi in vnukih, ker nismo odraščali skupaj; tudi ne more zaživeti prava ljubezen, čeravno jih nisi še danes zapustil.
157. Čeravno sem se privadil in sem zadovoljen v Kanadi, bom vedno spoštoval Slovenijo in Jugoslavijo in se zavedal, da je tam moj rojstni kraj.
160. Vse bi bilo drugače, če ne bi bilo toliko lenuhov za katere moramo delati. Tisti, ki nočejo delati, prelahko dobijo denar od države. Celo žena s enim otrokom lahko leži doma in lenari, mi davkoplačevalci pa plačujemo. Kraljica bi morala ven iz Kanade. Potem bi se vsi bolje počutili. Kanada daje preveč denarja - pomoči drugim državam. Mi pa moramo garati, če hočemo imeti hiše in druge stvari. Dejansko srednji razred najbolj nasanka. Bogati plačujejo nizek davek, revne država podpira s vseh strani, ostalo pa je vse na naših hrbtih.
163. Ne želim živeti pod nobenim diktatorskim režimom!
164. Največ trpi zaradi domotočja. V tujini živim še od leta 1941.

V Kanadi mi drugače ni nič manjkalo. Slovenci smo pridni in zato mislim, da nam je tujina vseeno boljša kot drugim narodnostim.

167. Vse je odvisno od značajev. Saj se celo otroci nekaterih Slovencev počutijo bolj navezani na Slovenijo kot na rodno Kanado.

172. Pri zadnjem vprašanju je točka točna opredelitev. V vsaki točki je nekaj od našega življenja v Kanadi. Odrasli bomo vedno tujci. Angleščino je skoraj nemogoče perfektne obvladati. Po naglasu te domačini takoj spoznajo, da si prišlec. Si pa mnogo bolje sprejet kot npr. v Nemčiji. Končno smo vsi imigrantje, eni s krajšim, drugi s daljšim stažen. Toda anglosaksonci se privilegirani. Če ne zaradi drugega, potem zaradi jezika.

189. Pojdi v tujino, da spoznaš domovino!

196. Časopise nabavljam v trgovinah, ker dobivajo pošiljke iz domovine nekaj redno. Za trud te "isprave" se vam zahvaljujem.

199. Nisam doma in sem lašen. Zato ostaneš v Kanadi za vedno.

203. Predelgo smo tukaj, da bi sašeli snova!

220. Tudi tu rabimo slovensko šolo (Windsor, op.p.) za otroke pa tudi za starejše.

P.S. Bralca bi opozoril, da je časopis "Slovenska država" (glasilo Slovenske narodnostne zveze v Torontu), številka 7-8, poln raznovrstnih nspadov na račun našega splošnega dela v Kanadi ter v izkrivljeni podobi prikazuje izvedbo ankete: Slovenci v Kanadi.